

№20(39)

середа, 12 листопада 2003 року

РОМАНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

92

Ціна договірна

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

Оксані Балінт - шістнадцять. Нині вона вчителька у ромської малечі. Її школа організована при місцевій ромській церкві. Мрія молоді вчительки, аби її вихованці зміли і читати, і співати, і знати слово Божє. Світлина Мирослава Горвата.

14-15 листопада в Ужгороді проходитиме міжнародний семінар-практикум "СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРАВО І ПРАКТИКА У МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СУДАХ"

"Це дуже непокоїть" "Каго зоралес азбал"

На київських пагорбах з самої середини літа то спалахують, то дещо притихають політичні пристрасті. Щоправда, люди, заклопотані турботою, де заробити якийсь гріш і як прогодуватися та втриматися при цінах на продукти та комунальні послуги, що постійно зростають, вже не вірять нікому й нічому. Гіркий досвід останніх років переконав їх у тому, що численні обіцянки і запевнення наших провідників поліпшити життя суспільства - то все пустослів'я. Та і депутатський корпус, і президентське оточення, і кабінетські чиновники і далі змагаються в тому, щоб якимсь переконати зневірених і доведених до краю узбозва народ, що вони, наші славні державні правителі, дуже піклуються про свій народ, про кожного з нас, не сплять ночей і не жаліють живота добра, аби тільки нам було добре, аби тільки кожен пересічний громадянин був процвітаючим паном. І наші славні засоби масової інформації старанно малюють картини нашого райського життя. З великих потоків і лавин газетних публікацій та телерадіопередач ми щоденно, щогодинно і шохвилинно дізнаємося, як нам добре живеться, що й самому Богові по-

дбне не снилося. І що... аналогів такого життя, як в Україні, немає в цілому світі... Воно й справді.

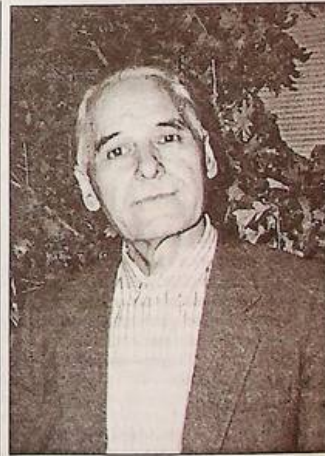
Усі ці казково фантастичні розповіді про небачені "досягнення" спрямовані на те, щоб відволікти увагу людей від породжених владою і невіршуваних нею ж гострих соціальних проблем сьогодні. Скажімо, вже весь світ знає, а не тільки наші вітчизняні праві-ліві-серединні-крайні, що в Україні цього року зібрано дуже низький врожай зерна як продовольчого, так і фуражного, і що це є прямим наслідком безглузкого зруйнування сільськогосподарства і, власне, села як його основи. Склалася вкрай небезпечна ситуація, яка загрожує соціальною катастрофою.

І що ж? Коли стривожилася вся Україна, висока влада спочатку трохи розгубилася, але швидко заспокоїлася і бадьоро почала заспокоювати громадян: мовляв, нічого страшного нема, нам стільки-то зерна продасть Росія, ще хтось щось і якимсь не-реживем. Воно-то так. Може, й продадуть нам зерно. Але де ж наші владні благодійники візьмуть на це гроші, та ще й немалі, якщо вони не закладені в цьогорічний бюджет? Чи, може, наші добросердні олігархи та олі-

гархки раптом виймуть ці гроші із власної кишені і скажуть: "Взяли їх у народу, то йому і повернемо, щоб не вимер, бо ж кого потім грабуватимемо..."

Ні, олігархи цього не зроблять. А гроші на закупівлю іноземного зерна візьмуть (тобто здеруть) з нас, жебраків: підвищать ціни, віднімуть пільги, не виплатять своєчасно зарплату, вичавлять податки. Потім виробники й торговці хлібом свавільно підвищать ціни, мотивуючи тим, що дороге заплатили за зерно (ніби платили вони, а не ми). Таким чином, якщо ви в магазині купите буханець хліба, приміром, за 3-4 гривні, то насправді той буханець обійдеться вам у 10-12 гривень. Бо заплачені з вашої кишені гроші за зерно у магазинних ціниках на готовий хліб не вказано, аби у вас не склалася ілюзія, що хліб дуже дорогий А значить, і влада не така вже й погана, можна за неї голосувати і на наступних виборах, які вже не за горами...

Але й такі хитрощі не допомагають. Гомонить народ. І тоді з'являється... Тузла. Тузла стала такою привабливою картою в політичних іграх, що навіть наш верховний головнокомандувач перервав своє закордонне тур-

не, аби взяти особисту участь у захисті вітчизняних рубежів. Вся Україна мала можливість спостерігати, як він героїчно, з виглядом глибокомислячого страдатега, на відкритому просторі і на повний зріст, велично, як імператор Наполеон, стояв і кризь окуляри бінокля вдивлявся в далину, до якої можна докинути камінцем. Він демонстрував свою хоробрість, знаючи, що з протилежного боку ніхто не стрілятиме. А якби, не дай Боже, так сталося, то чи красувався би він отак на передній лінії вогню?..

І цією галасливістю забивають людям мізки, щоб вони не думали про те, як перезимують,

коли в державі не досить свого хліба, коли є ще багато, багато інших проблем.

А тим часом уряд, незважаючи на масові протести по всій Україні, твердо вирішив відмінити з нового року всі пільги та соціальну підтримку учасникам Великої Вітчизняної війни, інвалідам, пенсіонерам та всім іншим категоріям громадян, які мають на це право. Хоча це є неприпустимим порушенням Конституції та існуючих соціальних законів. І це поставить на межу фізичного вимарання третину або й половину населення України. Таку "турботу" влади про свій народ інакше, як геноцидом, не назовеш.

Всі ці проблеми зачіпають корінні інтереси кожного громадянина України. Вони стосуються безпосередньо і ромів, які були й залишаються в нашому суспільстві соціально найнезахищенішою громадою. Позбавлення їх соціальної підтримки з боку держави, передбаченої ніким не відміненими законами, значно погіршить життя ромів у цілому, таке сталося, то чи красувався би він отак на передній лінії вогню?..

І цією галасливістю забивають людям мізки, щоб вони не думали про те, як перезимують,

Степан Келар,
м.Київ

РОМ-ПРЕС

Супутники попередять про повнів

Роми Закарпаття ще й досі не залкували ран, спричинених геологічно та зсувами в Карпатах. Днями американські фахівці з геологічної служби побували в м.Мукачеві й повідомили, що встановлюватимуть інформаційну систему, яка за допомогою супутникового зв'язку оповістить про природні катаклізми. Найближчими днями ця система працюватиме вздовж усього русла річки Латориці. Люди знають, що готують їм гори.

Серед начальників - ромів мало

З легкої руки Володимира Лугового, ректора Національної академії державного управління при Президентові України, стало відомо, що в органах місцевого самоврядування в нас працює 54% керівників, що перевищує кількість співробітників інших категорій на 4%. До слова, з 67 тисяч посадових осіб, які працюють в органах місцевого самоврядування на постійній основі, тільки 46% є фахівцями різних рівнів підготовки. Всі інші - керівники. Ромів серед начальників мало.

Українцям можна буде давати два імені, а неукраїнцям - і три

Міністр юстиції України Олександр Лавринович повідомив, що з 1 січня наступного року дитині в Президентові України можна давати два імені, а понад двох імен можна буде давати в тому разі, якщо це випливає зі звичаю національної меншини, до якої належить мати або батько.

На сьогодні шлюбно-сімейні стосунки в Україні регулюються кодексом про шлюб та сім'ю, затвердженим законом УРСР ще 1969 року. Відповідно до цього документа, якщо батьки наполягають на присвоєнні дитині подвійного, подвійного або скороченого імені, то про це в графі "для відміток" робиться відповідний запис, який завідується підписами одного або двох батьків.

Успереч Банківій - новий керівник столичної письменницької організації

Останнім часом на дорогу деяким владоможцям керівник Київської НСПУ Леонід Череватенко виступив із гучними статтями, спрямованими проти Володимира Яворівського.

Днями відбулися збори столичної письменницької організації, які тасним голосуванням головою столичної організації Національної Спілки письменників України обрали професора, академіка АН вищої школи України, активного громадського діяча Анатолія Погрібно.

Популярність українських самоврядувань у Будапешті зростає

Нещодавно в одному з районів угорської столиці - Ференцвароші відбулася зустріч виборців з головою українського самоврядування Ярославом Хортяні-Гук. На думку угорців, такі заходи роблять зрозумілишими цілі й завдання українських громадських організацій в Угорщині.

Тягар білої людини

Національні, расові та релігійні конфлікти стрясали людство завжди. Нічого надзвичайного в цьому немає. Бо люди мають не лише різний колір шкіри, розріз очей, а й різні релігійні переконання. Привести усе людство до єдиного клонowanego зразка ніколи нікому не вдасться. І те, що всі ми різні, засвідчує, що кожному з роду людського, кожній нації та расі притаманна виключна своєрідність.

Українські діти все частіше читають фінські казки

Українські діти все частіше знайомляться з казками одного з найбільших фінно-угорських народів - суомі. Ще у 2000 році в серії "Казки народів світу" вийшла солідна збірка фінських народних казок у перекладах Олександра Завгороднього з ілюстраціями Катерини Штанко. А цього року свіже число дитячої газети "Казковий вечір" (4161) прикрасила фінська народна казка "Лисиця-ненька", якої, до речі, немає у списку 31 казки згаданої збірки.

Краці "подарунки" - банани

Під час матчу чемпіонату Франції в дивізіоні CFA-2 між клубами Бастія-2 та Б'юкар група прорасистські налаштованих вболівальників Бастія закидала темношкірих гравців-гостей бананами.

Багатовекторні уявлення американців про Бога

В тому, що Бог є чоловіком, впевнені 42% американців. Лише 1% опитаних агенцією Harris Interactive вважає Всевишнього жінкою. 38% опитаних схильються до версії, що Бог не чоловік і не жінка, повідомляє Washington Profile.

Пастори - проти

Асоціація ромських пасторів Болгарії рішуче виступила проти расистських лозунгів та листівок, що заповнили місто Розлог. Рч у тім, що один з поважних ромів, котрого підтримує релігійна громада, вирішив балотуватися на посаду мера. Антиромські виступи, які відкрито виголошуються навіть по місцевому радіо і телебаченню, призвели до того, що багато ромів, котрі проживають у гетто (2800 осіб), бояться виходити за його межі, оскільки можуть бути побиті місцевими болгарарами.

У Болгарії з 8 млн. жителів 1 млн. - роми, тому важко собі уявити, що з них не має дійсно достойних представників до органів місцевого самоврядування.

ПРОГРАМА ПРИЙНЯТА - ПРОГРАМА ВАЗДІНЕ -

Програма соціального і духовного відродження але її треба деталізувати, розширити,

30-31 жовтня в.р. в Одесі відбувся круглий стіл на тему: "Розвиток ромських громад та поліпшення соціальних умов ромів України", проведений благодійним жіночим ромським фондом "Чіріклі" спільно з Радою Європи. Його мета - визначення та оцінка ситуації становища ромів України, пошук важливих форм співпраці між державними структурами, Радою Європи, ромськими громадськими об'єднаннями, обговорення розробки, впровадження державної Програми "Соціально-духовне відродження ромів України на період до 2006 року" та Програми "Роми Одещини".

За дводенним збігом обставин, саме 30 жовтня в Києві відбулася презентація державної Програми відродження ромів, куди прибули представники вищих органів влади. На офіційному рівні Програма задекларована. А от визначення її стратегічних напрямів, шляхів втілення і намагання конкретизувати учасники круглого столу. Пропонуємо читачам попатки з цього заходу:

Тільки на дванадцятому році незалежності у державі з'явилася потреба уважніше глянути на ромську проблему. Про те, що вона за останній період стала кричущою,

свідчать умови проживання ромського населення таборів. Більшого зубожіння не можна собі і уявити. Це не бідність, це знищення всіх людських якостей людини: постійне голодування,

Юлія Кондур, президент благодійного жіночого ромського фонду "Чіріклі".

- Пропоную створити свої групи у кожному регіоні. Це дасть можливість оновити пропонувану державними структурами програму щодо ромів. А взагалі, я впевнена, що круглий стіл, учасниками якого ми є, внесе свій внесок в розробку політики держави.

Генрі Чіклуна, координатор діяльності Ради Європи у справах ромів (циган) і кочівників:

- Як відбувалося офіційне прийняття державної Програми відродження ромів, мене розчарувало. Не було широкої дискусії у ході її обговорення. Та добре вже те, що у країні проведений аналіз ситуації стосовно ромів. Вважаю, що він вкаже на погане становище ромів України.

Необхідно виробити стратегію подальшого розвитку втілення цієї програми. Мало сказати, що необхідно допомогти ромам у отриманні житла. Треба провес-

ти законодавчі реформи, щоб можна було побудувати житло, отримавши в банку кредит, або орендувати приміщення.

Ми готові за власний кошт провести експертизу Програми відродження ромів України, порівняльну характеристику з аналогічними програмами, за якими працюють у країнах Європи, та допомогти розробити моніторинг стратегії.

Олена Сулова, представник Міністерства освіти і науки України. Жіночий консультативний центр, м.Київ:

- Треба більше залучати ромських дітей до збору усних історій від людей, щоб встигнути скопити те найціквіше з історій та життя ромів, що може від нас зникнути назавжди. Потрібно розробляти рекомендації і методичні плани для шкіл, де навчаються роми і нероми, таким чином, зацкавити дітей.

Валентина Карвацька, головний спеціаліст відділу у

хвороби, замерзання взимку, відсутність одягу. Ми вже не говоримо про найнижчий у Європі освітній рівень. Вже кілька поколінь ромів не знають поставити свій підпис на документі, не кажучи вже про вміння читати і писати навіть на рівні початкової школи.

Поки що у нас немає масової міграції ромів у країни Західної Європи, де вищий рівень життя, де ще цінуються ромські аматори музичного мистецтва, вокалу, танцю, де роми можуть прикласти свої руки до традиційних ремесел і можуть більш-менш достойно жити у нових соціально-економічних умовах.

В європейських країнах демократичні інститути, Рада Європи прийняли ряд законодавчих документів, що сприяють інтеграції ромів у суспільство - це і загальнополітична рекомендація "Бороть-

справах національностей та міграції Харківської ОДА:

- Ініціювання державою програми соціального та духовного розвитку ромів спонукало до розгляду всього спектру проблем, нагальних питань повсякденного життя ромів як органами державної влади, так і громадськими ромськими організаціями. Програма вимагає детального аналізу і відпрацювання. Але вже й у цьому варіанті є пункти, які дозволяють чіткіше співпрацювати з міською владою. Це приміром, забезпечення приміщеннями ромських організацій, надання матеріальної допомоги багатодітним, малозабезпеченим та людям похилого віку та інше.

Елені Цецекоу, представник Ради Європи, менеджер Проекту соціального розвитку ромів (циган) і кочівників:

- Роми вважаються однією з найбільш вразливих меншин у Європі, і вони часто стають мішенню для образливих проявів інтолерантності. На всьому континенті вони зазнають упередженого ставлення, і є жертвами расизму, який має глибокі корені в суспільстві.

Ромські проблеми за останні 10 років стали основним напрямом роботи Ради Європи. Таки-ми, як захист представників національних меншин; боротьба проти расизму та інтолерантності;

СТРАТЕГІЯ НЕ ВИЗНАЧЕНА СТРАТЕГІЯ ЧІ ДЖАНЕН

ромів України має стати основою розвитку народу, а, найголовніше, належно профінансувати

ба з расизмом і нетерпимістю щодо ромів (циган), прийнята у Страсбурзі 6 травня 1998 року, це і Рекомендація REC (2001) 17 стосовно поліпшення економічної ситуації і працевлаштування ромів (циган) і кочівників у Європі, прийнята Кабінетом Міністрів 27 листопада 2001р.

Головна увага в цих документах приділяється тому, що побудова більш вільного, терпеливого і справедливого європейського суспільства вимагає від членів-держав Ради Європи прийняття плану дій по боротьбі з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю. Для цього 20-23 вересня 1994 року Організацією по безпеці і співробітництву в Європі (ОБСЄ) разом із Радою Європи був проведений семінар з питань, пов'язаних з життям ромів (циган) на

території держав-членів ОБСЄ, і того ж року затверджений Генеральним секретарем Ради Європи Координатор діяльності Ради Європи стосовно ромів (циган).

У рекомендаціях, затверджених Кабінетом Міністрів відповідно до Статуту Європи, зазначено принципи економічної політики і політики працевлаштування ромів (циган) у Європі: тільки через активну участь ромських організацій і об'єднань можливо розробити, втілити в життя і контролювати виконання програм і політики, що сприятимуть поліпшенню економічного становища ромів (п.1); розвиток довгострокових програм (п.3); ефективність законів у боротьбі з дискримінацією, що повинна посилюватися фактами доведення причетності осіб, хто був звинувачений у дискримінації (п.9); тісна співпраця з органами

місцевого самоврядування, особливо у розвитку підприємницької діяльності ромів (циган) у різних галузях виробництва і надання послуг (туризм, сфера відпочинку, культура, транспорт, охорона навколишнього середовища, сільське господарство та тваринництво) (п.21).

Дискусія під час проведення круглого столу, члени якої ознайомилися з рекомендаціями Ради Європи, була гострою і принциповою. Деякі учасники пропонували навіть не визнавати документ, що був представлений у Києві як основний, відкинути його і домогтися розробки і прийняття нової програми. В першу чергу, це стосувалося пункту шостого - "Вивчати стан зайнятості працездатного ромського населення у місцях їх компактного про-

живання". Протягом 2004-2006 років (?) тільки вивчати! Або ж "вести облік дітей шкільного віку згідно з інструкцією..." Невже цей пункт, що має і так виконуватися освітніми закладами, необхідно виводити окремим пунктом у програмі. Найбільше нарікань викликав п.13, де наголошується на необхідності вивчити питання про дитячу безпритульність, бездоглядність, бродяжництво та жебрацтво в місцях компактного проживання ромського населення з метою ажити з боку місцевих органів виконавчої влади додаткових заходів щодо запобігання цьому негативному явищу. То хто ж буде займатися питанням бездоглядності? У першу чергу-МВС. Звичайно. Звідси випливає, що діти будуть віддані в поталу структурам внутрішніх справ? А результати цього не важ-

ко передбачити - місця позбавлення волі, колонії для неповнолітніх?

Або п.14: "Сприяти виділенню ромським сім'ям земельних ділянок для індивідуальної забудови та ведення особистого селянського господарства за рахунок земель запасу та резервного фонду". Саме формулювання "сприяти" - ні в чому не зобов'язує органи влади. Сприяти за можливості, а якщо немає вже земель запасу та резервного фонду або якщо ці землі приваблюють не тільки ромів, а й інших мешканців населеного пункту, тоді як? Крім того, це пов'язано з мізерним фінансуванням програми. В основному, йдеться про місцеві бюджети, а вони, як відомо, не можуть достатньо забезпечити виконання тих програм, які вже ведуться. А загальний бюджет у сумі 995 тисяч гривень на виконання програми до 2006 року надзвичайно малий.

Питань виникає багато, особливо до тих, хто складає дану програму. Проте є і перші, як вважають учасники круглого столу, позитивні зрушення. Нарешті уряд, виконавчі структури повернулися обличчям до насущних проблем ромів, помітили їх, відкрито визнали необхідність вирішення ромських питань. Ми маємо нашим читачам сторінки газети "Романі Яг" для широкої дискусії в обговоренні Програми соціально-і духовного розвитку ромів.

боротьба з соціальними проблемами.

Рада Європи стоїть на чолі створення політики щодо ромів. Ці три напрями і є нашим завданням в Україні.

Анатолій Кондур, голова Асоціації ромів в Україні:

- Відбулася актуальна в історії ромів зустріч представників ромських організацій та органів державної влади. Вважаю, що після прийняття державної програми становище ромів хоч трохи, та зміниться.

Сергій Ермошкін, Одеський Ромський конгрес, м. Одеса.

- Іде загравання владних структур з деякими ромськими лідерами. Прийнята Програма відродження ромів не буде реалізована через недостатнє фінансування, а прийнята Програма лише для того, щоб звітуватися перед Радою

Європи. Пропоную призупинити виконання програми.

Марія Іванова, адвокат Чернівецької обласної колегії адвокатів, представник ромської організації "Неве рома":

- Чернівецькі роми, як і все населення області, проживають у забрудненій, в результаті вибуху на Чорнобильській АЕС, зоні. У нас висока захворюваність, а відтак - і смертність. Проте здоров'ю ромів - не надається належної уваги. Я пропоную створити у місцевостях, де компактно проживають роми, медичні пункти і лікувати ромів за державні кошти.

Микола Юрченко, голова правління ромської організації "Терніпе" (м.Львів):

- Ми маємо відродити славу ромських музичних колективів, ансамблів, таких, як "Шукаріне", змусити поважати ромів.

Наталія Немова-Сенченко, представник Вінницької ромської організації "Девле-са ромале":

- Якщо з'яляється якась кримінальна справа на Вінниччині, то, в першу чергу, вказують на ромів. А нещодавно кожному рому з тих, хто компактно проживає у Вінниці, правоохоронними органами було зроблено дактилоскопію. Чому ж у представників інших національностей не брали відбитки пальців? Я хочу, щоб припинили дискримінацію щодо ромів.

Рустам Андрійченко, голова правління молодіжної громадської організації "Терні зор", м.Бровари:

- Програма соціально-духовного відродження ромів на період до 2006 року мені видається нереальною для втілення в життя. 60% висунутих пунктів програми неприйнятні для ромського населення.

Людмила Карафетова, віцепрезидент Харківського обласного центру "Аме рома", директор ромської школи-студії "Очі чорні":

- Проблеми у ромів - великі. Особливо з навчанням. Пенсії мізерні. Комунальні послуги забирають усе. Бідність, голод, холод панують серед ромського населення. Центр зайнятості населення має надавати більше можливостей для працевлаштування ромів. А ще потрібно відкривати ромські музичні центри, навчальні й наукові заклади.

Олександр Карафетов, президент Харківського культурного центру "Аме рома":

Навізаходи нам не допоможуть. Наше мистецтво не потрібно розглядати з позиції - потенціалу, поспівали і досить. У нас є свої поети, композитори. І ми не хочемо, щоб наша культура зникла.

Олена Федорова, директор Зонцівської ЗОШ І-ІІІ ст. (Закарпатська область):

- Це перша Програма розвитку і відродження ромів. Можливо, краще було б розробити заходи для перехідного періоду і використати ті ресурси, що є у місцевих бюджетах.

Олександр Коваленко, заступник голови Центру правозахисту при Одеському обласному ромському конгресі "Бак-тало дром":

- Пропоную створити спеціальну комісію за участі ромських представників для подальшого вдосконалення програми.

P.S. Уже коли номер "Романі Яг" був підготовлений до друку і зверстаний, з Одеси надійшов десятий номер ромської правозахисної газети, майже весь присвячений обговоренню "Програми соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року". Тут є слушні думки, зауваження, пропозиції.

Отже, розмова, порушена на сторінках цього видання, буде продовжена у наступних номерах газети "Романі Яг".

Сторінку підготували Євгенія Навроцька, Валентина Опаленик

Серед результатів діяльності програми "Роми України" у 2002 році. Програма "Роми України" підтримувала ініціативи за трьома напрямками: соціальні (у тому числі підтримка ресурсних центрів та медичних центрів), освітні (підтримка навчання студентів-ромів у вищих навчальних закладах та діяльність ромських освітніх проєктів) та ініціативи у сфері культури.

- Підтримка навчання групи ромських студентів у вищих навчальних закладах України;

- розвиток мережі ромських освітніх проєктів;
- встановлення тісних зв'язків з ромськими громадами та НУО (сьогодні в Україні їх понад 40);
- розвиток партнерської співпраці між ромськими організаціями, місцевою владою та установами соціального забезпечення;
- забезпечення вищого рівня послуг, що надаються ромському населенню у сферах освіти та охорони здоров'я;
- підтримка проведення театрального фестивалю ромського мистецтва "Амала-2002".

Витрати у регіонах України:		
Регіон	Підтримано проєктів	Сума
Закарпатська обл.	20	\$ 38 300
м. Київ	4	\$ 6 625
Одеська обл.	6	\$ 17 444
Харківська обл.	3	\$ 6 390
Черкаська обл.	1	\$ 2 676
Всеукраїнські проєкти	3	\$ 24 468
Разом:	37	\$ 95 903

ПРОЕКТИ, ПІДТРИМАНІ ЗА ПРОГРАМОЮ:

Організація: Закарпатська асоціація ромських громадських організацій "Єкпіле" (Єдність), м. Ужгород.

Керівник проєкту: Адам Аладар Євгенович.

Зміст проєкту: Забезпечення обладнанням культурного центру товариства "Єкпіле", м. Ужгород.

Сума: \$ 1 200

Організація: Національно-культурне об'єднання "Амала", м. Київ.

Керівник проєкту: Крикунов Ігор Миколайович.

Зміст проєкту: Підтримка поїздки ромського театру "Романс" для участі у Міжнародному фестивалі "Театральна весна Закарпаття".

Сума: \$ 1 000

Організація: Культурне товариство ромів Закарпаття "Ром Сом", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Пал Аладар Аладарович.

Зміст проєкту: Підтримка поїздки дитячого ансамблю танцю "Ром Сом" на фестиваль "Ромські фольклорні танці", Угорщина.

Сума: \$ 600

Організація: Община ромів "Аме Рома" у Черкаській області, м. Золотоноша.

Керівник проєкту: Бамбула Володимир Миколайович.

Зміст проєкту: Підтримка відкриття недільної ромської школи у Золотоноші.

Сума: \$ 2 676

Організація: Асоціація ромів Татарибунарського району, м. Татарбунари.

Керівник проєкту: Стоян Рустам Гергійович.

Зміст проєкту: Продовження діяльності ромської недільної школи у Татарбунарах.

Сума: \$ 3 430

Організація: Перечинська організація Закарпатського ромського культурно-просвітницького товариства "Романі Яг", м. Перечин.

Керівник проєкту: Тирпак Іван Михайлович.

Зміст проєкту: Підтримка діяльності медичного центру при Перечинській центральній районній лікарні.

Сума: \$ 4 000

Організація: Одеський ромський конгрес "Бахтало Дром", м. Одеса.

Керівник проєкту: Коваленко Олександр Євгенович.

Зміст проєкту: Створення інформаційно-ресурсного центру при Одеському ромському конгресі.

Сума: \$ 4 000

Організація: Закарпатське обласне товариство ромів "Амаро Дром", м. Ужгород.

Відродження

міжнародний фонд
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

Програма Рома України за 2002 рік

Кількість проєктів: 37. Сума: \$ 95 903.
Частка у загальній сумі грантів: 1,56 %

Керівник проєкту: Пал Омелян Йосипович.

Зміст проєкту: Підтримка діяльності ромської дитячої музичної студії при ЗОШ І-ІІ ст. №14 в Ужгороді.

Сума: \$ 3 000

Організація: Обласний культурний центр "Аме Рома", м. Харків.

Керівник проєкту: Карафетов Олександр Іванович.

Зміст проєкту: Створення студії з вивчення ромської мови та культури у Харкові.

Сума: \$ 3 140

Організація: Велико-Березнянська районна громадська організація "Закарпатське культурне товариство "Романі Яг", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Тирпак Іван Михайлович.

Зміст проєкту: Підтримка подальшої діяльності ромської недільної школи у смт В. Березині.

Сума: \$ 4 000

Організація: Національно-культурне об'єднання "Амала", м. Київ.

Керівник проєкту: Крикунов Ігор Миколайович.

Зміст проєкту: Проведення фестивалю ромських театрів за участі зарубіжних колективів з Росії та Македонії.

Сума: \$ 9 988

Організація: Ужгородська районна організація Союзу українців, м. Ужгород.

Керівник проєкту: Федорова Олена Василівна.

Зміст проєкту: Функціонування недільної школи для ромських дітей, підтримка інтеграції ромських дітей до навчання у загальноосвітній школі с. Концова та с. Холмок.

Сума: \$ 4 000

Організація: Товариство ромів Закарпаття "Рома", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Адам Світлана Йосипівна.

Зміст проєкту: Підтримка викладання музики та хореографії у недільній ромській школі, м. Ужгород.

Сума: \$ 3 700

Організація: Культурне товариство ромів Закарпаття "Ром Сом", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Пал Аладар Аладарович.

Зміст проєкту: Продовження роботи дитячої ромської студії мистецтва та заочаткування нових ініціатив у місяць компактного проживання ромів.

Сума: \$ 3 400

Організація: Форум ромів України "Форумо Ромен Українатар", м. Київ.

Керівник проєкту: Григоріченко Петро Дмитрович.

Зміст проєкту: Підтримка поїздки П. Д. Григоріченка, члена Парламенту Всесвітньої Ромської Унії на сесію Парламенту до Мілана.

Сума: \$ 745

Організація: Асоціація ромів міста Кілії та району, м. Кілія.

Керівник проєкту: Кондур Анатолій Федорович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання 6 ромських студентів Південного регіону України.

Сума: \$ 3 925

Організація: Закарпатське культурно-просвітне товариство ромів "Романі Яг", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Навроцька Євгенія Миколаївна.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Є. Чуреї, кореспондента ромської газети "Романі Яг", в УжНУ на філологічному факультеті за спеціальністю "Журналістика".

Сума: \$ 340

Організація: Закарпатське культурно-просвітне товариство ромів "Романі Яг", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Навроцька Євгенія Миколаївна.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Л. Адама та О. Бругошу у Міжрегіональній Академії Управління Персоналом (МАУП) на факультеті "Менеджмент та Бізнес" за спеціальністю "Психологія".

Сума: \$ 1 600

Організація: Закарпатське культурно-просвітне товариство ромів "Романі Яг", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Навроцька Євгенія Миколаївна.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Б. Йонаша у Міжрегіональній Академії Управління Персоналом (МАУП) на юридичному факультеті за спеціальністю "Трудове та комерційне право".

Сума: \$ 800

Організація: Товариство ромів Закарпаття "Рома", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Минь Олександр Йосипович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання ромських студентів Ярошенка Е. Ю. та Пінцеші В. В. в Ужгородській філії МАУП.

Сума: \$ 1 800

Організація: Культурне товариство із захисту інтересів угорських ромів Закарпаття "Унг Ромен", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Горват Тиберій Олександрович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Кавун Л. В. у вищому навчальному закладі м. Ужгорода.

Сума: \$ 600

Організація: Закарпатський обласний молодіжний ромський клуб "Романі черхень" ("Ромська зірка"), м. Ужгород.

Керівник проєкту: Горват Мирослав Васильович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання М. Горвата, керівника НДО "Романі Черхень", на 1-му курсі МАУП, м. Ужгород, юридичний факультет.

Сума: \$ 700

Організація: Закарпатське обласне товариство ромів "Романі зор", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Тирпак Іван Густавович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Бучка Е. Б. в Ужгородському національному університеті на юридичному факультеті.

Сума: \$ 660

Організація: Харківське обласне національно-культурне товариство ромів "Романі", м. Харків.

Керівник проєкту: Матюшенко Іван Іванович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Матюшенка І. І. на 3-му курсі Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого.

Сума: \$ 1 000

Організація: Закарпатське обласне товариство ромів "Романі зор", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Тирпак Іван Густавович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання Нікіфорова М. І. в Ужгородському національному університеті на факультеті фізико-математичних наук (3 курс).

Сума: \$ 472

Організація: Товариство музичної

культури ромів Закарпаття "Лаутарі", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Пал Вілмош Аладарович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання у вищих навчальних закладах працівників ромського музичного театру "Лаутарі".

Сума: \$ 528

Організація: Обласний культурний центр "Аме Рома", м. Харків.

Керівник проєкту: Карафетов Олександр Іванович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання студентів Карафетова В., Карафетова О., Яровинської К., Череповської О. у вищих навчальних закладах м. Харкова.

Сума: \$ 2 250

Організація: Ромська школа при Асоціації ромів, м. Ізмаїл.

Керівник проєкту: Кондур Земфіра Анатоліївна.

Зміст проєкту: Підтримка недільної школи при Асоціації ромів в Ізмаїлі.

Сума: \$ 3 960

Організація: Закарпатське обласне товариство ромів "Романі зор", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Плісов Валерій Миколайович.

Зміст проєкту: Підтримка діяльності ромської дитячої групи ДВЗ "Ромашка", м. Ужгород.

Сума: \$ 1 900

Організація: Одеський ромський конгрес "Бахтало Дром", м. Одеса.

Керівник проєкту: Архіпов Юрій Володимирович.

Зміст проєкту: Навчання ромського студента Архіпова Ю. у філії Харківської державної академії технологій та організації харчування.

Сума: \$ 129

Організація: Асоціація ромів міста Кілії та району, м. Кілія.

Керівник проєкту: Кондур Юрій Федорович.

Зміст проєкту: Підтримка створення недільної ромської школи у м. Кілія Ізмайльського району Одеської області.

Сума: \$ 2 000

Організація: Національно-культурне об'єднання "Амала", м. Київ.

Керівник проєкту: Данилін Олексій Олександрович.

Зміст проєкту: Підтримка поїздки О. Даниліна для проведення етнографічних досліджень в інституті-музеї м. Софія, Болгарія.

Сума: \$ 880

Організація: Київська школа підприємців, м. Київ.

Керівник проєкту: Печенізький Володимир Петрович.

Зміст проєкту: Проведення тренінг-семинару для представників ромських громад "Ресурси ефективної самоорганізації НУО".

Сума: \$ 3 000

Організація: Київська благодійна фундація, м. Київ.

Керівник проєкту: Холпа Андрій Миколайович.

Зміст проєкту: Популяризація ромської культури, зокрема театрального мистецтва, представленого професійними та аматорськими театрами України та зарубіжжя на столичній фестивалійній сцені під час фестивалю "Амала-2002".

Сума: \$ 11 480

Організація: Товариство ромів Закарпаття "Рома", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Адам Йосип Іванович.

Зміст проєкту: Підтримка поїздки ансамблю "Сонячна Радванка" та лідерів ромських НУО, котрі є членами конгресу "Праліне", до Угорщини.

Сума: \$ 1 000

Організація: Форум ромів України "Форумо Ромен Українатар", м. Київ.

Керівник проєкту: Григоріченко Петро Дмитрович.

Зміст проєкту: Підтримка навчання трьох ромських студентів П.Д. Григоріченка, Бурлаченка П. Д., Тимошенка Р. Д. у вищих навчальних закладах України.

Сума: \$ 4 000

Організація: Товариство ромів Закарпаття "Рома", м. Ужгород.

Керівник проєкту: Ярошенко Едуард Юрійович.

Зміст проєкту: Створення ромського консультативно-ресурсного центру, проведення семінару-практикуму, занять та консультацій з лідерами ромських громад із залученням молоді.

Сума: \$ 4 000

Писала я про різних людей - про знаменитих ромів, всі вони були чимось цікаві. І весь час мені хотілося написати про життя власного батька, бо ж історія нашої родини також може зацікавити багатьох.

Мій батько Володимир Григорович Дебеляк народився в 1941 році, в рік, коли мій дід Григорій Андрійович пішов на фронт. Війна йшла вже півроку. В той час бабуся жила в хуторі Безбородьків Гельмязівського району Черкаської області. Там батько і народився. Він мав трьох сестер. Найстарша, Катерина, 1932 року

Щоб вижити, коли темніло, йшли на поле і збирали мерзлу картоплю. Збирали колоски також вночі, бо тих, хто зазіхав на державну продукцію, навіть мерзла, за наказом Сталіна, карали. Боролися за життя, як могли, тому і вижили.

В 1949 році бабуся з сім'єю переїхала в місто Переяслав-Хмельницький, де, до речі і проживала до останнього дня свого життя (померла вона два роки тому). Батько пішов у семирічку, але закінчив лише чотири класи, далі в школу не ходив, тому що дуже хворів. Коли йому випов-

Журналістські дороги подарували мені зустріч з непересітною особистістю - жінкою, яка вважає своїм священним обов'язком домогтися спорудження пам'ятки мамі - жертвам Голокосту.

Познайомив мене з нею давній знайомий Юрко Козловський, який очолює відділ у справах молоді Новоукраїнського райдержадміністрації, в стінах якого героїня моєї розповіді перебуває досить часто, оббиваючи пороги владних кабінетів у пошуках взаєморозуміння.

Тамара народилася в місті Умань на Черкащині. Закінчила місцевий кооперативний технікум, після чого працювала завідувачкою магазину. Незважаючи на керівний статус, довелося їй досить часто виконувати функції вантажника. В результаті отримала інвалідність. Але не така Тамара людина, аби звертати увагу на подібне! Пішла працювати в бібліотеку. А взагалі багато помандрувала з чоловіком, який працював по партійній лінії. Трудилася на посаді завідувачкою дитсадком, яку обіймала 8 років. Паралельно закінчила Олександрівське культурно-просвітне училище, після чого чотири роки віддала Будинкові культури в селі Нецаївка, де розташований музей відомого українського письменника Юрія Яновського.

А 12 років тому життява дорога привела подружжя Чернівків до Новоукраїнського району. Чоловік влаштувався на відомий далеко за межами області комбінат хлібопродуктів. Дружина знайшла роботу у санаторії "Гусарське урочище" по "культурній лінії". Залюбки читає зі сцени гумор та ліричні вірші. Один із улюблених її творів - вірш місцевої поетеси Поліни Коган про розстріл єврейських родин неподалік санаторію.

В "Гусарському урочищі" одним із обов'язків Тамари Григорівни є проведення екскурсій, знайомство відпочиваючих з маловідомими куточками Кировоградщини, розповідь про історію

Просто Тамара

району, яка невідривно пов'язана з темою Голокосту.

Санаторій нерідко відвідують відомі особистості, на кшталт співаків Павла Зіброва та Алли Кудлай. А одного разу перебувала делегація з семи держав світу - США, Швейцарія, Данія тощо. Пані Тамара не тільки приймає гостей з багатьох куточків планети - вона сама куди тільки не їздила протягом життя! Відвідала, зокрема, всі республіки тодішнього СРСР, побувала у багатьох країнах. Дещо з численної колекції знімків - а вона є доволі вправним фотографом! - показувала: Болгарія, Німеччина, Голландія.

Як не парадоксально, найцікавіші сторінки історії відкрилися Тамарі Григорівні в Новоукраїнському районі.

А розпочалося все з пропозиції тодішнього головного лікаря санаторію В.Мурдія - зібрати матеріал про Гусарське урочище - ліс, ім'ям якого назвали лікувально-профілактичну установу. Вона й не зчулася, як по-справжньому захопилася історико-дослідницькою справою! Під час роботи над архівними паперами "вийшла" на матеріали про масове знищення євреїв на території Новоукраїн-

щини. Почала ретельно збирати свідчення свідків цієї трагедії. В результаті невтомних пошуків і відвідин високих установ пані Тамарі разом з однодумцями вдалося втілити в реальність спорудження пам'ятки жертвам єврейського Голокосту в Гусарському урочищі.

Але енергійна жінка на досягнутому не зупинилася, адже на той час дізналася із розмов із старими мешканцями району, що на території району коївся не менш страшний злочин - тотальне знищення ромів.

Зараз Тамара Григорівна Чернієнко займається систематизацією цих свідчень, але найголовнішою її метою є домогтися увіковнення пам'яті жертвам ще одного Голокосту.

На одному з семінарів Тамара Григорівна познайомилася зі Світланою Поправченко, яка протягом довгих років очолює ромський ансамбль "Ягорі".

Пані Світлана захопилася задумом Чернієнко і пообіцяла звернутися - по своїх ромських каналах - до одного грошовитого ромського барона в Києві з проханням надати фінансову допомогу у спорудженні в Новоукраїнському районі меморіалу жертвам ромського Голокосту. До речі, на придбання граніту, перевезення блоку на визначене місце, встановлення та напис на мовчазному камені, щоб, нарешті, "заговорив" і розповів про ще одну "білу пляму" в історії Другої світової війни, великих коштів не потрібно.

Однак Тамарі Григорівні Чернієнко, українці, котра робить титанічні зусилля, щоб встановити пам'ятник жертвам ромського Голокосту, потрібна допомога самих ромів. Де ви, браття?

Юрій Лукашевський,
власкор "Романи Яг",
Кіровоградська обл.

На світлинах: Тамара Григорівна Чернієнко.

Я ваша дочка, ромі!

народження, Галина - з 1936 року та наймолодша із сестер Євдокія - з 1940 року. Тяжко було бабусі жити без чоловіка, маючи на руках чотирьох малих дітей, одне з яких - немовля. Дев'ятирічна Катерина мусила ходити по ближніх селах просити кусень хліба, щоб сім'я не померла з голоду, а у десять років уже доїла корів. Коли увійшли в район німці, бабуся ховала мого батька - між дівочих він був найтемнішим. А вже окупанти безощадно знищували всіх ромів та їх дітей без винятку. Лише завдяки тому, що бабуся та мої тітки мали світлу шкіру, вони вижили. Дідусь іноді надсилав листи: то з Західної України, то з Білорусії. В 1943 році бабуся залишила дітей під наглядом рідних сестер, а сама пішла шукати свого коханого Григорія, і знайшла.

Та дідусь не повернувся додому. 1944 році, прийшла звістка, що він пропав безвісти. Ця звістка бабусю майже розчавила.

Найстарша Катерина була опорою бабусі, та й сама вона працювала, як могла. Коли закінчилася війна, бабуся, маючи 35 років, з усіма дітьми поїхала жити на Західну Україну. Оселилися вони в Кам'янець-Подільському районі в селі Десирівка. Там і з'явився їм голод 1947 року.

нілося 18 років, він закінчив курси водіїв в Переяслав-Хмельницькій автошколі. 30 років видав він шоферській професії і нажив на цій роботі не одну хворобу. Пенсію почав отримувати лише в 62 роки, тому що його мати в метриці написала, що він 1943 року народження. На моспитання, навіщо вона так зробила, бабуся відповіла: "Не було на що жити, а на дітей загиблих воїнів тоді платили гроші, от я і записала Володю з 1943 року, щоб довше платили". З цієї ж причини не виплатили моєму батькові гроші як роман, який був в окупації у німців.

Ось така історія сім'ї мого батька, рома-водія, який має 28 років безперервного робочого стажу. І тому мені стає завжди дуже прикро, коли про ромів чую, що "всі вони шахраї, дармоїди, крадіг" і т.ін. Прикро, що такі відгуки лунають на адресу не однієї конкретної людини, а всіх ромів узагалі.

Я працюю у Всеукраїнській народній газеті "Романи Яг" саме для того, щоб словом, розповідями про ромів та їх долі боротися за несправедливість, яка панує стосовно нашого народу.

Людмила Кравченко,
м.Бровари

ЖІНКА ДАРУЄ ЖИТТЯ, ЛЮБОВ, КРАСУ

РОМНИ ПРЕЗЕНТО КЕРЕЛ ЛЕ ДЖІВІПНАСКЕ, КАМЛІПЕ, ШУКАРІПЕ

Світ ромської жінки. Він неповторний. У всі часи. Вона - берегиня возища, зодувальниця родини, помічниця чоловіка. Мати. Кохана. 7 травня 2003 року наша газета подавала кружлий стіл за участі представниць жіноцтва України. Вони висловили побажання, аби "Романи Яг" бодай раз на квартал подавала жіноцтво сторінку, де були б матеріали про кращих представниць жіноцтва, та й вони самі могли розказати про себе, про виховання дітей, свої домашні клопоти. Отже, пропонуємо ряд матеріалів із редакційної пошти.

У ПОШУКИ ПРИМАРНОГО ЩАСТЯ

ПОДАЛАСЯ МОЛОДА РОМКА, АБИ ЯКОСЬ ВИЖИТИ В СКРУТНИЙ ЧАС

Засоби масової інформації в Україні присвятили чимало публікацій поїздкам жінок і дітей на заробітки за кордон. Але, чесно кажучи, мене шокувало, коли під час редакційного відрядження до Миколаївської області, почув від своїх співрозмовників, що на заробітки їздила і ромська дівчина...

Я просто не міг не зустрітись з нею, щоб поговорити про її поїздки за кордон...

Вона довго вагалася, не бажаючи говорити зі мною як із представником преси, мовляв, навіщо, щоб читач дізнався про її перипетії, та ще й глузував. Врештешт, погодилася, поставивши умову: її розповідь у газеті буде анонімною, імена та прізвища інших героїв змінені, як і адреса.

Моя мама народила мене від гадже (українця), бо замій за рома не хотіла виходити. Працювала свинаркою у колгоспі, в одному із сіл Черкащини. Там вона познайомилася зі завідувачим фер-

мою, який був одружений і мав дітей. Коли батьки мамі дізналися, що вона зустрічається із зафермою, то прогнали її з дому. Довгенько жила на квартирі. А потім народила мене і невдовзі покинула. Виросла і навчалася я в інтернаті. Згодом дізналася про своїх батька і матір, та повертатися до них не було бажання.

Влаштувалася працювати. Життя моє не було солодким, скоріше навпаки. На роботі зарплату отримувала надто мізерну. Не вистачало навіть розраховуватися за житло. Змушена була виждати кілька разів у Польщу із товаром і за товаром. А згодом уже нічо-

го було вивозити, тому шукала нової роботи. Чула, що їздять у Польщу на кілька тижнів для всякої "брудної праці". Одного разу моя знайома Таня, яка працювала в торгівлі, повідомила, що є можливість поїхати туди, і не на базар, а для роботи. Мені було все одно, що там робити, лише би підзаробити.

Через кілька днів зустрілася з Надією Іванівною, котра добирала двічі для поїздки. За день до від'їзду мене зателефонував молодий хлопчик Ігор, який назвався колегою Надії Іванівни. Сказав, що поїздка до Польщі відмінється. Проте, якщо згодом, то можна поїхати в Туреччину. Зразу уточнив, що всі формальності вирішить їхня фірма. Додав, що там можна добре підзаробити. Я, звісно, погодилася.

У Туреччині третина наших заробітків пішла тій самій Надії як керівниці групи. У Туреччині можна було перебувати лише місяць - це закон для всіх заробітчаничок. Тому поїхали на Кіпр. Заробили зовсім мало. А кому скаржитись?

Додому добиралися через Болгарію. Поїздкою не задоволені. Такі подорожі - не прогулянка, та й весь час жили у страху: бо ніхто й не заступиться за тебе. Ну, хто я для українців, а тим більше - для ромів? Я не виростала ні біля батька, ні біля мамі, яка є чистокровною ромкою. Росла, навчалася в інтернаті. У своїй долі я нікого не звинувачую, і маму, яка народила мене, теж. Навпевно, така вже була її жіноча доля.

Світлана зітхнула. - Тільки не читай мені моралі! - додала вона.

Готуючи цей матеріал до друку, я довго думав: що моя мораль проти скрути? Просто згадується історія, як брали жінок і двічі у турецький полон... Серед

інших і ромських жінок. Нині їздять в полон самі. Чому? Від холоду, від голоду. Щоб не вмерти, щоб якось вижити... Бо ж наша держава не спроможна поліпшити життя таким, як Світлана.

А з нашими чоловіками, шановні, таки щось сталося. Колись із мечем захищали кохану, та й просто жінку, нині ж самі вивозять їх, даруйте, на експорт... Щодо Світланиної мамі, чи не є ганьбою для матері та її родини, що їхня кровинка виростала в інтернаті, як дика квітка, і стала "метеликом", щоб якось вижити у цьому світі?

Чи заслуговує ця дика троянда, яку "зманили", якихось доріжків? На мою думку - ні! Вона потребує чисто людського розуміння.

На щастя, недавно на її шляху зустрівся той, хто по-справжньому зрозумів і покохав, запропонував руку і серце.

Хай, нарешті, Світланко, твоя доля буде щасливою!
Леонід Савицький,
Миколаївська обл.

ЗА 40 ГРИВЕНЬ - ГРАТИ

Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини Ніні Іванівні Карпачовій

Начальнику виправно - трудової установи № 63-9

Копія: Голові Зборівського районного суду Тернопільської обл.

Вельмишановна Ніно Іванівно!

Обставини змусили мене звернутися до Вас. Мною, як захисником в суді першої та апеляційної інстанції, здійснювався захист жительки с. Порошково Перечинського району, Закарпатської області Лакатош Єлизавети Олександрівни.

02.06.2003 року Залізнячим районним судом м. Львова Лакатош Є.О. була засуджена до 1 року позбавлення волі до реального відбуття покарання. Апеляційний суд Львівської області вирок залишив у силі. Лакатош Є.О. визнана винною за ст. 304 КК України за втягнення своїх неповнолітніх дітей у заняття жебрацтвом, в результаті якого вона збрала 40 грн.

Можливо, моя кваліфікація як захисника бажала би бути кращою, можливо, мої доводи про неодоливість призначення такого суворого покарання були не переконливими, проте українська "Феміда" вирішила, що краще карати, ніж помилувати.

Коментуючи свій, на мій погляд, занадто суворий вирок, суддя Гришук В.О. переконував мене, що все не так трагічно, адже ось-ось виїде амністія, і Лакатош Є.О. звільнять.

11.07.2003 року була опублікована договірна амністія, під дію якої підпадає засуджена ромка.

Проте, станом на 16.10.2003 року, вона залишається за ґратами, і зі слів її чоловіка, вона не буде звільнена з причин, яких пояснити той не може. Разом з тим, молившись та благає мене поїхати в установу і забрати її додому. Наївний, малоработний ром міркує, що це щось змінить.

Якщо б це було так, я готовий змінити свої плани, відмінити заплановані зустрічі, перенести суди і за власні кошти поїхати, щоб стати перед Вами, шановні панове, і просити змилюватися над цією тяжкою хворобою жінкою, яка вперше порушила кримінальний закон, в якій є малолітні діти, за яку клопоче ромське товариство, яке й бере на себе зобов'язання допомогти їй у лікуванні від туберкульозу. Але дійсність українського буття переконує мене, що не все так просто.

Тому вирішив зробити щонайменше. Можливо, виді самозаспокоєння написати цього листа і просити Вас, пане начальнику установи, та Вас, голову суду, як раніше просив суддю пана Володимира Гришука у Львові, відпустити знедолену ромку до своїх дітей, до свого чоловіка, нехай люкється в кращих умовах. Повірте, страждають діти, і я бачив, у яких умовах вони живуть, та можновладцям до ромів немає справи.

Як адвокат на законних підставах і як людина, яка причетна до трагічних наслідків сім'ї Лакатош, прошу застосувати Закон України "Про амністію" від 11.07.2003 року до моєї підзахисної Лакатош Єлизавети Олександрівни і звільнити її від покарання.

Доля цієї людини у Ваших руках, не будьте байдужими, держава через Закон вибачила цій жінці, Вам залишається тільки застосувати його. Зі щирою вдячністю та повагою,

адвокат правозахисного центру
Закарпатського культурно-просвітнього Товариства "Романі Яз"
Василь Дідичин

ОБГОВОРЮЄМО НОВИЙ ПРОЕКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Обмежуються права і свободи громадян. Чому?

Правозахисна організація "Романі Яз" цілком прислухається до відкритого листа понад двадцяти громадських організацій, які днями звернулися до голови Верховної Ради України пана Литвина В.М., народних депутатів України*. У чому саме полягає суть стурбованості?

За нормами цього Проекту можна - практично без жодних проблем - за розсудом слідчого або іншого працівника правоохоронного органу позбавити особу волі без рішення суду (ордеру) за вчинення "суспільно-небезпечного діяння" (стаття 118 Проекту). На відміну від "злочину", визначеного Кримінальним кодексом, визначення суспільно-небезпечного діяння законодавчо не встановлено, а тому допускає широке коло тлумачень. За такої безмежної влади правоохоронних органів, крім того, можуть позбавити людину свободи таємно та довгий час нікому про це не повідомляти. Право на захист, особливо на досудовому слідстві, значно обмежене, навіть порівняно з існуючим законодавством. Усунено право на побачення із захисником до першого допиту, що ставить підозрюваного у повну залежність від працівників правоохоронного органу та створює

можливості для застосування незаконних методів. Тайна слідства превалює над усіма іншими засадами кримінального судочинства. Навіть у період завершення розслідування обвинувачений не має права знати, на яких доказах ґрунтується обвинувачення проти нього (стаття 299 Проекту). Практично усунуто контроль за діяльністю оперативних підрозділів, оскільки стаття 76 Проекту забороняє допитувати осіб, які здійснюють оперативну діяльність, стосовно методів та обставин такої діяльності. Це перетворює суспільство у заручник необмеженого та безкарного свавілля оперативних підрозділів.

Окремо слід зазначити, що Проект значною мірою погіршує становище захисника у кримінальних справах. Його права зведено до такого мінімуму, який не дозволить йому виконувати свої професійні обов'язки. Занадто спрощена процедура усунення захисника, оскільки недостатньо визначені умови та процедура такого усунення, що не відповідає значенню права на захист від обвинувачення

у демократичному суспільстві і створює можливості для усунення захисників, які не догодили обвинуваченню. Це створює більш ніж серйозну загрозу для засудження невинуватих осіб.

Проект Кодексу у багатьох статтях прямо порушує конституційні права громадян, зокрема, вилігати статті 29 Конституції України.

За оцінками багатьох українських та міжнародних експертів, цей Проект Кримінально-процесуального кодексу не відповідає міжнародному пакту про громадянські та політичні права, Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод та багатьом іншим міжнародним документам, що втілюють фундаментальні засади кримінального судочинства для демократичних країн. Прийняття цього проекту стане черговим муром між Україною та демократією, що, безумовно, негативно позначиться на інтеграції України до європейської спільноти.

Ми не втрачаємо надії, що народні депутати врахують історичний досвід репресій проти власного народу і не залишать закріплений в Конституції шлях побудови демократичної правової держави і, відповідно, гарантуватимуть дотримання прав людини та основних свобод навіть особам, яких підозрюють у вчиненні злочину.

РОМ-ПРЕС

Сміх скрізь слъзю

В американському музеї природної історії днями відбувся міжнародний фестиваль документального кіно, в якому брали участь 27 фільмів, представлених з 17 країн. Найбільший інтерес викликав твір "Моя мрія" Карна Гоейрза про відомого ромського вихованця з групи синті Рейнарда Девіса з Нідерландів. Виконання ліричних творів на ромській мові, відомих у Голландії музичних наставів, примушує людей плакати, сміятися з голосінням, співати святкові пісні. Фільм об'єднує елементи музичного відео з поглядами на неординарну особистість з амбіціями Джанго Рейхарда.

Румуни підтверджують тенденцію до екстремізму й расизму

Опитування, проведене в Бухаресті засвідчило, багато румунів підтвердили стійку схильність до нелояльності. Незважаючи на те, що понад 40% румунів живуть у багатонаціональному суспільстві,

приблизно один румун з десяти є расистом. Вони вважають, що "чорні люди, китайці, роми не повинні жити в Румунії". Як повідомляє ромська мережа, дві третини громадян країни вірять, що ромам не треба дозволити мандрувати за кордон, оскільки вони можуть погіршити імідж країни, половина опитуваних відстоюють ідею демографічної політики в обмеженні народжуваності ромів, 36 відсотків вважають, що роми не повинні жити за рахунок іншої частини населення, оскільки не можуть самі інтегруватися у суспільство. 82% румунів, які були опитані, вважають, що необхідно прийняти більш жорсткі закони стосовно ромів.

Так само румуни ставляться і до етнічних угорців. 81% не погоджуються з використанням угорцями рідної мови, 88% - проти надання більшій автономії в тих округах, де угорців більшість, 46% - проти навчання на угорській мові.

Антисемітизм тут не широко розповсюджений. Тільки 10-15% опитуваних не погоджуються з дискримінаційними виступами проти євреїв. Проте чверть румунів вірять, що євреї драматизують події війни, і вона не повинна називатися катастрофою.

Можна сказати, що авторитаризм ще глибоко сидить у свідомості румунів.

Хто допоможе Якову Івановичу?

Днями до мене загав Яков Іванович Цня, батько трьох дітей шкільного віку. Живе він в Одесі Уже багато літ хворий. Ось що розповів.

- Мені 40 років. Перебуваю на лікуванні в інституті Амосова в Києві. Діагноз - кардіоміопатія. У 2000 році мені вшили в серці кардіостимулятор. Три роки промучився. А тепер з'ясувалося, що кардіостимулятор не підходить, його треба негайно міняти. Необхідно робити операцію і вживляти дефібрилятор. Ця операція коштує чимало. А я інвалід II групи, отримую пенсію в розмірі 142 гривні. До хвороби працював сантехником. Отож збережень ніяких не маю.

А до вас, Володимире Миколайовичу, приїхав бо дізнався, що в Золотоноші діє міцна ромська організація, яку очолюєте. Можливо, дасте добру пораду, проспірайте.

Поговорили ми з Яковом Івановичем. Я вирішив запропонувати газеті опублікувати гірку сповідь хворого рома. Можливо, добрі люди відгукнуться й нададуть допомогу.

Ось адреса: м. Одеса, Іллічівський район, вулиця Бабеля, 45, кв.1, Цині Якову Івановичу.

Власний кореспондент "Романі Яз"
Володимир Бамбула.

Проконсувати лист редакції попросила юриста правозахисного центру "Романі Яз" Ольгу Лавренчук.

На підставі Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" матеріальне, соціально-побутове становище і медичне забезпечення інвалідів здійснюється - грошовими випла-

тами (пенсіями, допомогами, одноразовими виплатами), забезпеченням медикаментами, технічними та іншими засобами, включаючи автомобілі, крісла-візки, протезно-ортopedичними виробами, друкованими виданнями в спеціальному шрифтовому, звуколідилювальному апаратурі та аналізаторами, а також наданням послуг

з медичної, соціальної, трудової і професійної реабілітації, з побутового та торговельного обслуговування.

Види необхідної матеріальної, соціально-побутової допомоги інвалідам визначаються органами медико-соціальної експертизи (яка встановлює причину, групу інвалідності) в індивідуальній програмі реабілітації. Допомога надається за рахунок коштів фонду України соціального захисту інвалідів.

Послуги з соціально-побутової та медичного обслуговування, технічні та інші засоби надаються інвалідам безплатно або на пільгових умовах.

Інвалід має право вибору конкретного виду соціальної допомоги. А також може відмовитися від того чи іншого виду соціальної допомоги, якщо вона не пильної мірою відповідає його потребам. Тому, на підставі вище наведеного, інвалід може звернутися до органів соціального захисту інвалідів (відділу фонду України соціального захисту інвалідів) за допомогою.

З ПРИВУДУ

СПУСКАЮТЬ "НА ГАЛЬМАХ"?

У номері "Романі Яз" від 22 жовтня цр. було вміщено звернення голови товариства "Романі Яз" Алазара Адама та адвоката товариства Василя Дідичина до Генерального прокурора України. В ньому йшлося про необхідність розібратися з інцидентом, який трапився 27 вересня цр. у ромському таборі СТурі-Ремети, Перечинського району на Закарпатті, спровокованого співробітником правоохоронних органів В.І.Пересольком.

І ось товариство "Романі Яз" та редакція газети, у якій було вміщено скаргу до високої інстанції,

отримали відповідь. Генеральна прокуратура України переслала розгляд скарги у прокуратуру Закарпатської області, а звідти скарга для розгляду та відповідного реагування пересилася у прокуратуру Перечинського району молодшому раднику юстиції М.І.Гангурі.

Замість того, аби розстежити зловживання співробітником міліції своїх службових обов'язків, очевидно, прокуратура спробує спустити "справу на гальмах".

Поживемо - побачимо... І не заспокоїмося.

НЕОРИГІНАЛЬНО, КОЛЕГИ!

Жодного номера - без згадки про ромів - девіз "Аргумент-газети"

Не відомо наразі, кому з творців цього видання спав на гадку цей девіз. Але працівники пера сумлінно з номера в номер подають, в основному, висміяні з пальця ісенсентні ці та сенсації про народ рома. Ось і 29 жовтня цр. такий собі маловідомий писак Іван Дмитрів (Івано-Франківськ) подав опус під назвою "Цигани з

моторчиком". Посадилиш "чавале-ромале" на автомобілі з затемненими вікнами, розказує Дмитрів про їхні набіги на села з метою виманити в добродушних людей їх майно та гроші.

А прудкі, ніні модні "циганські коні" з моторчиком, дозволяють гастролерам уникати затримання.

К.Ю.

Народний депутат України, член бюджетного комітету Нестор Шуфрич (кажуть, мільйонер!) обнадіяв пенсіонерів:
"Можете, отримуючи пенсію, скільки хочете працювати. Уряд, приймаючи бюджет-2004, вилучив статтю, яка обмежувала ваші права".
"ПРОЖИЙТЕ, ПАНЕ МІНІСТРЕ, НА МОЮ ПЕНСІЮ"

СОЦІОЛОГІЧНЕ ОПИТУВАННЯ

"ТРАЇСАР, РАЯ МІНІСТРЕ, ПРЕ МІЙРІ ПЕНСІЯ"

Як ви, дорогі читачі, знаєте, з 1 січня 2004 року набудуть чинності два основні пенсійні закони - про загальнообов'язкове пенсійне страхування та про державне пенсійне забезпечення.

Під час чергового відрядження у ромський табір м. Свалєви на Закарпатті, де проживає понад 1200 чоловік населення, провели опитування на тему:

1. Чи можна вижити на пенсію, яку сьогодні отримують літні свалєвці?
2. Який розмір пенсії задовільнив би?

З ЛЮДЬМИ ТАК НЕ РОБЛЯТЬ

Розалія Аміт, 1940 р.н.

- Чоловік мій днями помер. Живу тепер одна. Діти вже створили свої сім'ї, мешкають окремо.

Стаж трудовий - 27 років і 7 місяців. Всі сили видавала роботі. Думала, що на старість (а знаєте, що у ромів вік короткий!) матиму можливість пожити як не в достатку, то бодай не в злиднях, коли не знаєш за що одягтися, купити хліба й до нього, на які кошти поїхати до обласного центру чи до родичів у сусіднє село.

Призначили мені пенсію, за яку хіба що впроголодь можна жити, - 82 гривні. Оце недавно підвищили - отримую 92 гривні. З віком прийшли і хвороби. Про якусь більш-менш людське лікування годі й мріяти. Випишуть рецепт - хіба оплатити можу? Хіба що якісь пігулки від голови... Моя думка така: з людьми так не роблять.

А яку б пенсію хотіла отримувати з 1 січня 2004-го року? Щонайкращому. Бодай 200 гривень.

ВАЖКО ЩОСЬ СКАЗАТИ ПРО МАЙБУТНЮ ПЕНСІЮ

Василь Сівак, 1945 р.н.

- Пенсії ще не отримую. А мій стаж - понад 30 років. Четверть віку працював слюсарем-сантехником на лісокомбінаті. Хто розуміється на виробництві, той, безперечно, знає: це трудна робота. А ще ж - лаки, випари, клеї... Від цього всього здоров'я не багатирське...

Важко щось сказати про майбутню пенсію. Бо ж як у нас буває - на те, як на старості житиметься роми, який виконував нелегку роботу, мало хто зважає.

Для представника народу рома, котрий має стаж роботи понад 25 літ, пенсія повинна призначатися така, аби міг жити з сім'єю. Адже нам у всі часи було нелегко знайти роботу.

Дружина Юлія ще не має пенсії. Стаж її - 27 років. Працює у комунальному господарстві.

Син наш Геннадій є безробітним. Одружений, батько чотирьох дітей. Середній зарібок дружини - 160 гривень.

Яку хопів би мати пенсію? Двісті гривень щонайменше.

МАЮ ВІНОК ХВОРОБ І МАЛО ГРИВЕНЬ

Ольга Фонтеш, 1938 р.н.

- Сьогодні дуже багато пишуть у різних газетах, передають по радіо, по телевізору виступи працівників різних пенсійних фондів про те, який буде рай з 1 січня 2004 року для пенсіонерів. Я в подібне не дуже вірю. Чому? Досі отримувала 86 гривень пенсії. Не вистачало цих грошей на найнеоб-

Іван Фонтеш, 1936 р.н.

Мій трудовий стаж великий - 38 літ. Я відробив чимало років на станції, трудився на склозаводі, де умови для робітника не найкращі. Працював десь 15 літ заголівником.

Люди добрі! Хіба це чувано - маю за плечима такий стаж, а держава спромоглася виділити тобі 86 гривень.

Перед тим, як взяти участь у цьому соціологічному опитуванні, яке проводить наша ромська газета "Романі Яг", мав розмову з іншими ромами, котрі на пенсії. Деякі з них не побажали навіть з'явитися до будинку нашого бівра. Один шанований у таборі ром, почувши, що пенсія після пенсійної реформи 2004-го року значно буде вищою, мовив: "Дав би цього Господи! Проживіть, пане міністре, на мою пенсію - з голоду вмреть!"

А скажу ще: хати нової не звів, хоч і працював. Одна кімната... Трудно працював - грошей великих не діставав. На старість нас держава просто кинула...

ТРЕБА ДУМАТИ ПРО ПЕНСІЮ ЗАМОЛОДУ. ЦЕ НІНІ ГОВОРІМО

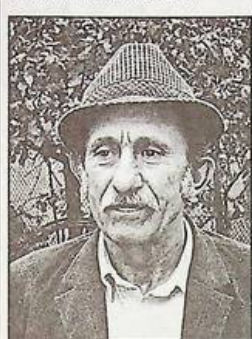
Ференц Онуц, 1940 р.н.

- Я чимало вже чув і читав про те, що з січня наступного року пенсіонерам перераховуватимуть пенсію по-новому. І вона суттєво зросте для тих, хто має значний стаж роботи і високу зарплату. Ті, котрі працюють, мають теж подбати про себе, добровільно відкладаючи гроші...

Але кожному людину, яка сьогодні отримує мізерну пенсію, вже неоднораз обнадіявали про її збільшення. Мало хто, покладаючи руку на серце, вже вірить тим чином, які говорять про це...

Але кожному людину, яка сьогодні отримує мізерну пенсію, вже неоднораз обнадіявали про її збільшення. Мало хто, покладаючи руку на серце, вже вірить тим чином, які говорять про це...

Але кожному людину, яка сьогодні отримує мізерну пенсію, вже неоднораз обнадіявали про її збільшення. Мало хто, покладаючи руку на серце, вже вірить тим чином, які говорять про це...

Юлія Зейкан, 1940 р.н.

Я працював 28 років на Свалєвському лісокомбінаті. Взяв собі відпустку на 77 днів. Нині отримую 77 гривень. Дружина Віра у комунальному підприємстві працює 24 роки. Їй ще треба 2 роки до пенсії.

Моя донька з двома дітьми, її чоловік без твердої роботи... Не знає дружина, як і поділити свою зарплату в 150 гривень... А за ті мої 77 гривень хіба що можна купити молоко і буханець хліба (та й то не щодня).

А чи доживемо ми до цієї пенсійної реформи, яка запроваджується з 2004 року?

Соціологічне опитування в Свалєвському ромському таборі провела

Юлія Зейкан, світлина Мирослава Горвата

ДО РЕЧІ

В Україні найменший розмір пенсії становить 56,99 грн., а найбільший - 1133 грн.

На першу пенсію (56,99 грн.) щомісяця живуть приблизно 854 тисячі пенсіонерів, на найвищу (1133 грн.) - 2918 осіб.

Наступний за величиною розмір пенсії, передбачений Законом України "Про прокуратуру", сягає 613,97 грн. Далі йдуть державні службовці, військово-службовці тощо. У всіх інших середня пенсія становить 150 грн., а прожитковий мінімум на 2004 рік наш парламент встановив у розмірі 342 грн.

Згідно з 24 статтею Конституції України всі громадяни рівні перед Законом, "не може бути привілеї чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану".

Яка це рівність, коли наявний 20-кратний розрив між мінімальним і максимальним розміром пенсії?

Держава кинула тих, хто працював на неї, напризволяще.

Скажемо для наших читачів і так:

Буквально днями з українського телекрана народний депутат України (кажуть, мільйонер!) Нестор Шуфрич обнадіяв пенсіонерів: "Шановні! Можете, отримуючи пенсію, скільки хочете працювати. Уряд, приймаючи бюджет-2004, вилучив статтю, яка обмежувала ваші права".

P.S. Днями у Виноградів на Закарпатті журналісти "Романі Яг" гостювали у ромки, яка у свої понад 80 літ отримує... 30 гривень пенсії. Отже, розкажемо найближчим часом про неї, інших пенсіонерів із такою ж пенсією чи на кілька десятків гривень вищою.

Новосілля у товаристві "Романі Чгіб"

Днями відбулося відкриття нового навчально-виробничого центру при товаристві "Романі Чгіб". Директор центру - Борис Бучко. Навчально-виробничий центр відкрито за підтримки Карпатського фонду і Мережі Нідерландських фондів.

При центрі працюватимуть швейний цех, перукарня, взуттєва і годинникова майстерні та учбовий клас для підготовки жіночих і чоловічих перукарів.

На відкритті були присутні представники державних структур, Карпатського фонду, ромські лідери і ромські ветерани праці. Бажаємо успіхів у праці та впевненості у завтрашньому дні!

Наш кор.

Вітаємо!

Шановного Бориса Ладиславовича Бучка, директора навчально-виробничого комбінату при товаристві "Романі Чгіб" вітаємо з 45-річним ювілеєм!

Бажаємо родинного тепла, достатку, сонячної ласки та Божої благодаті. Хай в будні і свята завжди вам щастить, в любові та здоров'ї до ста літ дожить.

Друзі, колеги, рідні

ДВОМА СКЛАДОМЕТРАМИ ДРОВ ВІДКУПИВСЯ НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ ІШТВАН ГАЙДОШ ВІД ХВОРОГО НА ПАЛИЧКУ КОХА

"Шановний Іване Михайловичу! Будучи мешканцем м.Берегово, звертаюся до Вас за допомогою. Я хворий на туберкульоз легенів і потребую інтенсивного лікування, щоб не заразити інших людей, але не маю достатньо коштів для лікування. Крім туберкульозу, хворий на виразку шлунка, хронічний холецистит, тому не можу працювати. Хоча роботу технічного працівника між виконувати. (Витяг із листа А.Д.Папи до голови Закарпатської облдержадміністрації І.М.Різака, газета "Романі Я" від 10 вересня 2003 року).

Редакція досі не дочекалася відповіді, хоч на сторінках номенклатурних "Новин Закарпаття" довелось читати, як оперативно працюють у "білому домі" з листами, скаргами, зверненнями закарпатців.

Тривожними були звернення пана Павла до найвищої посадо-

клітки, в яких весело щецбетали пташки.

Та нас не покидало відчуття, що ось-ось на голову впаде стеля. Бо весь дім, образно кажучи, тримався на чесному слові. Вхід на горіще прикривався шматками карто-

ни.

Та й чи могла ця родина звес-

Андрій Пáva

вої особи області та в редакцію "Романі Я". У редакції газети з'явився сам Андрій Дезидерович, аби передати листа. І розказав, як важко живеться ромам табору, що знаходиться на околиці міста Берегова.

Отже, 6 листопада Дістатися будинку, де мешкає автор листа в редакцію, було не просто. Напередодні дощило, і вулицю, в кінці якої помешкання Пави, як кажуть, ні пройти, ні проїхати. Власне, табір на дві частини ділить одна вулиця, та й та під назвою - Робітничка. Зауважимо, що з чотирьох тисяч ромів, які мешкають по обидва боки Робітничої, на пальцях одної руки можна полічити, котрі мають роботу, яка дає сталій зарплатку.

Я не маю ніякої роботи, хоч і молода, і руки працюють. Мого чоловіка близько тридцяти років, теж роботи не має. Аби ми якось вижили, а у нас маленька дитина, він збирає металобрухт, картон і здає в пункти прийому. За день можна заробити 3-4 гривні. А моя сеструха, мати чоловіка і дружина Андрія Дезидеровича Пави, виїхала до Хмельницької області просити від людей. Адже хоче, щоб її чоловік це трохи пожив на світ. Він має пройти курс лікування, Крім основного - протитуберкульозного, ще потрібні чотири крапельниці, з яких кожна коштує 12 грн. 50 коп., на антикоагуляційне лікування та на проби виразки шлунка.

То розповідала невістка пана Пави Анна Юривна Горват. У тому листі в редакцію, можливо, ви, дорогі читачі, пригадуєте, було й про те, що живе Андрій Дезидерович в наметі, просто неба.

Сиділи ми у кімнаті вже відремонтованого старого будинку, скрізь було чисто. На стінах фотографії. Привернули увагу й три

будинки? У дворі поруч із цієї будівлею - фундамент майбутньої хати. Аби її довершити старший син поїхав у Росію на заробітки.

Довгою вийшла у нас розмова із паном Павою. Цікавилися відповідями, які він отримав на свої звернення до губернатора І.М.Різака, до голови Берегівської райдержадміністрації А.А.Бігарі. Акуратно підшиті у господарстві всі документи, які він надсилав, і отримані відповіді на них. От тільки, коли дуже хворів і не міг ходити, то дав доручення невістці, аби отримала на пошту сто гривень.

Я думаю, що ті сто гривень надіслав у відповідь на мого листа губернатор. Але чи допоможуть мені стати на ноги ці гроші? Та й, звертаючись до Івана Михайловича, я міркував собі, що за моїми рядками прочитає він і про біди інших, хворих на туберкульоз людей. Вишле комісію, бо ж він відповідає за всю область. А хворі на це захворювання небезпечні для здорових людей.

Дійсно, у "білому домі", розміщені різні служби, у тому числі охорони здоров'я. 19 травня ц.р., як ми вказували у матеріалі "Клята паличка Коха, або Туберкульоз по-ромськи" ("Романі Я" від 10 вересня), пройшли парламентські слухання на тему: "Епідемія туберкульозу в Україні та шляхи її подолання". Здавалося б, стурбованістю народних депутатів переймається і керівництво області та району. Стекло півроку. Жодної комісії, яка б обстежила жителів табору, не було. А між тим, клята паличка Коха в половині жителів табору викликає захворювання у відкритій формі, що дуже небезпечно для оточуючих.

Уявіть собі - дві тисячі людей - хворі! Переважна більшість із них діти та молодь.

Ще пану Паві надіслали п'ятдесят гривень з райдержадміністрації. Думатися, що і пан Бігарі міг затрубуватися хворим на туберкульоз, який забив тригвою. Звернення Пави висвітлювало мало питань. Перше - редакція не отримала й досі відповіді на газетний матеріал, що порушує державну проблему - боротьба з туберкульозом. Друга - влада не реагує, глуха до здоров'я своїх громадян.

Двома складометрами дров відкупився народний депутат України Іштван Гайдош від хворого на паличку Коха.

З десятками мешканців хутора бесідували. Про свої біди розповіли Моргі Шандорівна Дьордь, яка сорок років відпрацювала на швейній фабриці, але отримує мізерну пенсію. У 73 роки не має за що купити ліки, живе в аварійному будинку, ледве бачить.

Алжбета Мартонівна Дьордь, 1936 р.н., свого часу працювала на цегельному заводі, теж хворіє. Ольга Горват - 1954 року народження, але її можна дати всі вісімдесят. Немає за що жити, хворіє.

Прокоментувати події в таборі ми попросили старосту Окременого хутора Калмана Сабова.

Паво Андрій правду написав губернатору. Але я вже не сьогодні переконався: ромів мають за ніщо. Днями про це говорив і народному депутату Іштвану Гайдошу. Ми потрібні лиш тоді, коли не вистає наших голосів на виборах. Нас обдурюють - я сам ходив перед останніми виборами в кожну хату і просив голосувати. А тепер, коли люди мені дорікають, то відводжу очі. Про наші проблеми знає і мер міста Й.Жупан, і голова райдержадміністрації А.А.Бігарі. Я сам шість разів обирався депутатом міської ради. Дачі вже тоді, коли Україна стала незалежною. Звернувся до нашої влади з листом про те, що як депутат багатьох скликань

Калман Сабов

маю отримувати вищу пенсію. Та з мене лише поглузували. І я теж переконався: бути ромом достатньо, аби тебе не поважали.

Багато можна ще написати на порушену тему. А надто проситься ще й розповідь про ставлення правохоронців. На наших очах єдиню вулицю буквально летів мотоцикліст, розбризкуючи довкола багнюку, а за ним гналися міліціонери на машині. За цим відомцем (мотоцикліст був не ром) спостерігало чи не півтисячі дітей, підлітків та літніх людей. Але це вже тема іншої розмови.

Юлія Зейкан, Світлана Навроцька, Світлина Мірослава Горвата, Окремий хутір м.Берегова на Закарпатті

ПРО ДОПОМОГУ, ВІЙНУ ТА ІТАЛІЙЦІВ

Пала жутипе, о маріпе ай о італійці

Днями роми Львівщини, яким довелося пережити II Світову війну та Голокост, отримали чергову, щомісячну допомогу від Міжнародної організації з міграції. Кожного разу кількість людей в області, які одержують послілки з продуктами, збільшується - минулого місяця промадували набори почали отримувати роми, котрі проживають у містах Дрогобич та Борислав.

Цього разу, при роздаванні гуманітарної допомоги була присутня й кореспондент "Романі Я". Голову місцевої ромської організації "Терніпе" Миколу Юрченка, який особисто розвозить допомогу, в десятках осель Львова та області чекають з величезним нетерпінням.

Як і завжди, старі люди ділилися своїми теперішніми бідами і спогадами про минуле: розповіді про те, як переживалися від фашистів у погребях; про бомбардування і покаланих під час них дітей; про те, що на Східній Україні фашисти по селах, у свої штабах мали спеціальні "партизанські" камери, в яких сиділи (і рідко звідти виходили) не лише партизани, а й роми та євреї; й цікавий факт про воєнних союзників німців - італійців, які будувалися до ромів досить людяно, часто ділилися з полоненими та їхніми дітьми своїм пайком. Одному ромові навіть запропонували поїхати з ними до Італії, - така мандрівка не була б складною, адже роми, як і італійці, чорняві та смуглі. Той чоловік відмовився від пропозиції, бо був батьком великої родини, яку не міг покинути. Та у родині цій ще досі про мешканців Апеннін відкукується якнайкраще!

Поруч із полігоном...

А тим часом, у справжній

скандал перетворилися спільні українсько-італійські військові навчання "Трикарпаття-2003", які відбувалися у вересні на Яворівському полігоні, що поблизу Львова. Під час навчання мешканці сіл, розташованих поруч із полігоном, почали скаржитися на ускладнення дихання та висипку на шкірі. Сьогодні людей з подібними симптомами поставлено на медичний облік, госпіталізовано вже понад шість сотень осіб, з яких майже чотириста діти. Мешканці села Вербляни, в якому найбільше хворих, переконані, що причиною хвороби є саме військові навчання, на яких використовували боеприпаси, привезені з Італії (люди стверджують, що бачили грибоподібний вибух над полігоном). Спроба отримати пояснення від військових для деякого з верблянців закінчилася синцями, а то й переломами, - дорогу з полігону, яку сельяни спробували блокувати, військові "розчищали" гумовими кийками. Представники медичних комісій, які побували у Верблянах, стверджують, що дивне захворювання є всього лиш звичайним грипом. Керівництво полігону також спішно заявило, що під час навчання серед військових була зафіксована епідемія на грип. У Верблянах та інших селах лікарям та військовим не вірять, адже і симптоми їхньої хвороби не схожі на грип, й, майже кожного разу після міжнародних навчань на полігоні (куди іноземні військові привозять власну зброю) жителі села, передусім діти, скаржаться на різні болічки. А що вже казати про побутові "незручності", пов'язані з таким сусідством, наприклад про шибки у вікнах, які не витримують численних вибухів...

Марта Швець, м.Львів

Народний депутат України
Володимир Яворівський:

"Між селами й полігоном немає навіть нейтральної лінії"

"На Яворівському полігоні італійці, найвирідніше, підірвали шкідливі снаряди. Між селами й полігоном немає навіть нейтральної лінії. А міністерство оборони напускає туман..."

Домігся через Верховну Раду утворення комісії з числа відомих медичних працівників. Та... ефективність роботи її вкрай незадовільна. Батьки, а також директор Верблянської школи переконані:

обстеження неякісне, столичні лікарі взяли дані у місцевих ескулапів...

На мою думку, італійці не захотіли псувати в себе екологічну ситуацію й привезли до нас снаряди, які треба було знищити.

Поділі на Яворівському полігоні вимагають незалежного альтернативного дослідження. Чи відбувається воно? І коли? Питання, як кажуть, на засипку."

СПИ СПОКІЙНО, НАШ ДОРОГИЙ

Роми Свалівського табору висловлюють щирі співчуття Сівак Розалі, її двома донькам та сину, які переживають велике особисте горе - смерть найріднішої й найближчої людини, чоловіка і батька - Сівака Ференца Геїзовича.

Сорок і один рік прожив у щасті й мирі з дружиною Ференц Геїзович. Нелегку змалку мав долю. Та й, ставши дорослим, зазнав немало лиха під час Голокосту. Працював, де тільки міг заробити, аби виховати дітей, а у родині був скарбий-такій достаток.

Висловлюємо співчуття всім рідним і близьким покойного. З життя пішла добра людина. Нехай земля її буде пухом.

Свалівське міське культурно-просвітне товариство "Романі Я"

ВІТАЄМО ПОЕТА-ЛАУРЕАТА!

Доброю звісткою для всіх, хто шанує культуру і, зокрема, літературу ромів, стало прийняте нещодавно рішення президії Ради Національної Спільноти письменників України про присудження двом лтераторам Міжнародної

Міха Козимиренко

РОМАНИ ПХУВ

Романи пхув!

Тэ дэс ромэнгэ бахт тэ зор Дэвлэс мангав.

Романи пхув!

Дадэнгирэ гила камам мэ тэ шунав.

Романи пхув!

Сыр тэ шунав со чон чэргэнца ракирэл?

Мэ тэ дыкхав.

Сыр рат ромэн дыкхэлэс чякирэл.

Романи пхув!

Дэ мангэ зор тэ татылэ кхэстыр.

Романи пхув!

Ту на выдхэс мирэ изэстыр.

Романи пхув!

Камам сарэнгэ мануэнгэ тэ пхэнав.

Сави ту мангэ сы дро сьэто ех лачи!

Романи пхув - ту дай миру чачи!

Два свята в одному

Яскравим святом став для киян черговий міжнародний фестиваль ромського музичного і пісенного мистецтва "Амала-2003", який щороку проводиться в Києві і постійним організатором якого є знайний ромський діяч культури, заслужений артист України, художник керівник державного ромського театру "Романс" Ігор Крикунов.

Відкриття фестивалю відбулося в найпрестижнішому приміщенні - Палаці "Україна", де й пройшов концерт, що тривав понад п'ять годин. Концертний зал був переповнений, але й він не міг вмістити всіх бажаючих прилучитися до цього свята. Це свідчить про те, що у людей, незважаючи на сьогоднішні негаразди та скрутини для багать-

ох громадян час, інтерес до ромської культури не спадає, а навпаки - зростає.

Проведення фестивалю "Амала-2003" збіглося з визначною датою в житті Ігора Крикунова. Незадовго до цього митцю виповнилося 50 років, і ювіляр у цей святковий вечір приймав привітання і на свою адресу від представників Міністерства культури, Київської міської держадміністрації, від колег з інших театрів, а також кіномитців, адже ІКрикунов добре відомий і як кіноактор. Ві, хто привітав ІКрикунова, відзначали його акторську вдачу, його вагомий особистий внесок у розвиток ромської національної культури.

Степан Келар, м.Київ

Чи зуміє зберегти фестиваль "Пап-джаз-фест" статус міжнародного?

З часу 5-го ювілейного фестивалю "Пап-джаз-фест" минає рік. "Романс Яз" подавала нотатки-роздуми з нього ("Фестиваль, який спонукає до роздумів", газета від 11 грудня 2002 року). Закінчувалися вони так:

"Звершували мистецьке свято кияни "Джанкі Браузерс", які подарували цілий ряд творів. Цей колектив створений пірвоку тому, в його виконанні слухачі почули багато речей, аплодували їм, хоч не завжди звучав джаз у повному розумінні слова.

Звичайно, публіка була децю розчарована, бо не всі анонсовані колективи приїхали на фестиваль, зокрема з-за кордону, в тому числі й з Угорщини".

В Закарпатті люблять ромський джаз. Тому в перші роки організації фестивалю публіка з великою ейфорією приймала своїх виконавців, а також запрошених із-за меж області. Торж, наприклад, за-

воювали прихильність "Текіла-банд", дует-акордеоністів "Кончертіно". Публіка, спеціалісти-поціновувачі відзначали високу майстерність колективу із Маріуполя, очолюваного професором, піаністкою Тетяною Шебановою.

Сказати, що цей осінній фестиваль був багатий новими відкриттями - іменами, колективами - не можна. Гості з Угорщини, ясна річ, його прикрасили. Сподобалася музика господарів-джазістів (до речі, Віллі Пап-старший відзначив 30-річчя своєї творчої діяльності).

Звичайно - організація фестивалю - справа коптка і дорога. Треба б, врешті, й практикувати форми обговорення за участі фахівців, прес-конференції для журналістів.

Обмежимося вітанням з ювілеєм організатору фестивалю - Віллі Папу і побажаємо, аби наступний фестиваль таки зберігав статус міжнародного.

Вл.Інформ.

Знав цей народ не за книгами

(Закінчення. Поч. див. "Романи Яз" №18 від 8 жовтня 2003 року.)

Ромська тема у Шевченка простежується не тільки в образотворчому мистецтві. Як поет і прозаїк він неодноразово згадає екзотичну національну меншість України. Саме з ромками він порівнює добре знайомим) порівнює він зустрінутих у засланих калмицях. У його творчості є окремі згадування про ромів і докладні описи табірної побуту. Не претендуючи на повний аналіз даної теми, ромолог не може не поділитися деякими своїми висновками.

Думка про те, що Шевченко ставився до ромів із симпатією, навряд чи буде занадто сміливим припущенням. Досить прочитати поему "Відьма", в якій змальовується, як нещасна українка, якій немає місця в жорстокому світі, знаходить притулок у кочовому таборі. Ромам немає ніякого зиску брати до себе навіщожевільну жінку. Вони самі живуть у надзвичайних злиднях. Але перший їхній душевний порив, коли побачили бідолаху, котра заговорюється:

"...Будь ти з нами.

У нас, їй Богу, добре жить".

І це не пусті слова. Три роки "прибулудна" кочеує з табором, відчуваючи дружню підтримку. Стара ромка Маріула вчить її знахарству, передаючи секрети трав і корінців. Тут доречно буде сказати, що український класик правильно зобразив серцевину ромського світовідчуження. Усі дослідники, які знають цей народ не за книгами, відзначають як характерну рису, що гнаний "чужинцею" завжди міг знайти в ромів захист. У таборах найчастіше вони й ховалися. Під час війни роми Західної Європи ховали від нацистів збитих англійських льотчиків, а в Росії переховували партизанів (що послужило окупантам офіційним обґрунтуванням для розправ).

Примітка. Автор цих рядків особисто бачив росіян, котрі одержали притулок у наметах закарпатських ромів, які приймали на заробітки в Москву. Коли один із "гостей" обірав господаря і сказався, я не почував ромської інтонації злості: в їхніх очах божок був нещасливим, і йому усе було прощено.

Повертаючись до поеми Шевченка, відзначимо не тільки реалізм сюжету, але і розвиток літературної традиції, що йде від Пушкіна.

Головним мотивом, що спонукав табір прийняти Алеко, є фраза Земфрід: "Його переслідує закон". Геній російської словесності неправильно витлумачив багато чого в ромській психології, але в даному випадку виявив гостру спостережливість. І якщо Тарас Григорович пішов слідами попередника, то варто визнати, що художне чуття йому не зрадило.

Важливим індикатором ставлення Шевченка до кочового народу можна вважати афористичну фразу з тієї ж "Відьми". Описуючи рома, він мимохіть кидає: "Зате він волінний, як козак".

Навряд чи варто докладно описувати, як вчно утиєсний поет боготворив волю, щоб належно оцінити його погляд на людей, які реально мали цю волю.

Втім, у ромології є і привід для критики етнографічного характеру Тарасу Григоровичу було потрібно для розвитку сюжету, щоб у таборі не було дій, - тоді ставав художньо виправданим страждальницький монолог го-

ловної героїні. Тоді як бездітний ромський табір неможливий у принципі. Якщо навіть уявити собі, що всі кочові жінки страждали на безплідність, реальні роми вийшли б із цієї трагічної ситуації так, як це робилося всюди (і робиться досі). Вони усиновили й удочерили б сиріт із числа місцевого населення і виховували б їх як рідних. Названа практика, що не має нічого спільного з фольклорними розповідями про викрадення дітей, вирішувала одну з основних потреб ромської родини. На жаль, Шевченко приніс у жертву сюжету вірогідність ситуації.

Примітка. Ту саму помилку зробили автори популярного в 70-ті роки XX століття мексиканського фільму "Сесенія". У барнестому таборі, що з'являється на екрані, зовсім немає дітей, що додає відомітливості характеру. Екранізації радянських часів "Табір іде в небо" і "Циганка Аза" уникли зазначеної помилки.

Перш, ніж проаналізувати уривок із прозаїчного твору Шевченка "Близнюки", необхідний коментар історичного характеру.

Роми Лівобережної України були розділені в XVII і XVIII сторіччях на 10 полків, на чолі кожного з яких стояв отаман. Уся ця войовнича термінологія не повинна вводити читача в оману. Зрештою, і українці були поділені по місцевостях на те ж число полків. Потрібно це було для адміністративного контролю і збору податків. Влада чекала від ромів усього лише справного внесення грошей у "скарб військовий".

На ромських полковників була покладена відповідальність за податкові збори. Ім ставилося в обов'язок розшукати потрібного владі кошовника, коли така б необхідність виникла. Передбачалося також, що отамани будуть "гасити" внутрішні конфлікти, виконувати функції правосуддя. Власті Російської імперії мудро вирішили, що надто дрібязкова зовнішня опіка може тільки нашкочити, оскільки чиновництву не під силу зрозуміти в національній специфіці. Звичайно, у реальності розглядом справ між ромами займався не "формальний лідер", що зумів зарекомендувати себе в очах влади, а так званий ромський суд (на сервському діалекті "сендо"). Шановні літні роми керувалися не законами імперії, а звичайним правом. Їхні рішення виконувалися беззаперечно. Якщо ж виникали непорозуміння між ромами і українцями, справа розглядалася у звичайному суді.

Ця велика передмова дозволяє дійти висновку, що, навіть не маючи з ромами тісного спілкування, Тарас Григорович знав їхню історію. Свідчення тому - уривок з "Близнюків", а саме те місце, де описується родовід героя. Поглиблюючись майже на сторіччя назад, в епоху після кончини імпе-

ратора Петра III, Шевченко розповідає про Карпа Сокире так:

"Повернувшись у свій рідний Переяслав, він, до його великої радості, безперешкодно одружився з дочкою тодішнього полковника перекляського рома Іванченка, і одержав за дружиною в посаг хутір із усіма угіддями і декількома сотнями орної та лугової землі на берегах річки Альти".

З даного тексту випливають два висновки. По-перше, Шевченко знав про існування в середині XVIII століття ромських "полків". Це тим більше цікаво, що останнього від 10 жовтня 1755 року посади ромських отаманів були скасовані, а самих ромів зрівняли тоді з іншими мешканцями, поставивши в залежність від сотенних полкових правлять. Таким чином, по-друге, згадування про "полковника рома Іванченка" видає поінформованість про ситуацію, яка встигла вже затягнутися для більшості українців серпанком забуття.

Примітка. Відповідно до архівних записів у 1739 році отаманом у Переяславському полку був ром Іван Сокир. Не маючи достовірних відомостей, можна, однак, припустити, що Іваненко - це його син. У той час прізвища в ромів, як і в місцевих жителів, часто утворювалися на підставі по батькові. Приклад такої трансформації дає М.Плохінський. Засновник роду мав прізвище Босак, його син уже був записаний як Босакевич, а потім з'явився прізвище Босакевичко. Плохінський М.М. Інформація в старій Малоросії. Ч.1. М., 1905 С.197.

По-друге, варто звернути увагу на посаг, який, як видно з тексту, дає зяю багатий Іваненко. Всупереч стереотипу, який зображує ромів безземельними кошовниками, Тарас Григорович у точній відповідності з історичною дійсністю згадав віддлені Сокире ріллі і пасовища (явно не останні). І дійсно. Архівні документи середини XVIII століття однозначно вказують, що в сервіх уже виділявся шар ослих людей, багато з яких були багаті. Так, якийсь Павло Мащенко наділив свою дочку посагом із двох коней і двох великих срібних кубків. Батуринський ром Василь Мина в 1772 році дав у борг суму в 200 карбованців (це при щорічному податку з кошовників від 50 копійок до 10 карбованців).

Сучасна ромська інтелігенція України відчуває не тільки відчуженість до Тараса Шевченка за увагу до ромської теми. Вживаються заходи для популяризації поетичної спадщини великого поета в національному середовищі. Так, Михайло Григорович Козимиренко, ром, який став членом Союзу літписменників України, займається перекладами віршів Шевченка на рідну мову. Недавна публікація його книги поклала початок новому етапу взаємного впливу культури.

Микола Бессонов, м.Москва (Картина автора "Ворожка")

Поради віз Рага Драбаріне катаре Рага

з 12 по 25 листопада.

Овен - намагайтеся крок за кроком наблизитися до своєї мети, спокійно долайте перешкоди, і перемага буде на вашому боці. В особистих стосунках ситуація напружена, тому корисною буде відверта розмова з коханою людиною. Можливі інфекційні захворювання.

Телець - найближчим часом вам доведеться показати себе з кращого боку. Це стосується як у суспільному, так і в особистому житті. Розраховуйте тільки на власні сили, бо ніякої допомоги з боку вашого оточення не надійде. Зверніть увагу на нервову систему.

Близнята - дуже сприятливий період для освідчення в коханні - ваші почуття взаємні. На роботі все гаразд. Маєте змогу отримати гроші, які вам давно винні. У родині стануться зміни на краще, але без жертви з вашого боку не обійдеться. Тепліше вдягайтеся, бережіть нирки.

Рак - не звертайте уваги на неприємності навколо себе, проте уникайте інтриг. Навколо вас багато пліток, та не слід сприймати їх серйозно. Посміхайтесь частіше та ширше, бажано одягатися у білу чи світлу одягу. Будьте обережні з їжею - вразливий шлунок.

Лев - проблеми, які ви зараз вирішуєте, є сроку прозою життя. Настав час вплинути в реальність ваші таємні мрії. Стан здоров'я досить непоганий, хронічні захворювання не турбуватимуть.

Діва - чекайте на добрі новини з іншого міста. Про всяк випадок, приготуйтеся до подорожі. Розпочаті вами господарські справи бажано на деякий час припинити. Добрі стосунки у родині триватимуть. Зверніть увагу на ноги.

Терези - знову настав період активності в громадському житті. Поряд із вами надійні партнери, тому мають з'явитися добрі результати. Чого вам зараз бракує - то це грошей, та незабаром ситуація поліпшиться. Профілактика застудних захворювань не завадить.

Скорпіон - ситуація змінилася на краще, але тепер вам важливо не збитися з курсу. Намагайтеся уникнути боргів та добре підготуватися до зими. Для вас вона буде досить серйозна. В семейних стосунках можливі деякі непорозуміння. Дуже вразливе місце - шлунок та органи травлення.

Стрілець - заздалегідь приготуйтеся до майбутнього дня народження, можуть статися надмірні витрати. Чекайте на приїзд несподіваних гостей. Не бажано зараз брати ініціативу в свої руки у вирішенні родинних проблем. Перевірте нирки.

Козеріг - на вас чекають нові проекти, та їхнє фінансування - це ваш головний біль. В особистому житті все спокійно, особливої уваги потребують молодші члени родини. Слабке місце - горло.

Водолій - більше уваги приділіть своїм родичам. Крім спілкування з ними, романтичні вчинки - це те, що вам зараз потрібно, щоб "підігріти" коханця. У холодну пору року вам не завадить додатковий догляд за шкірою.

Риби - сприятливий період для завершення старих справ. Фінансове становище поліпшується, тому не відмовляйте в допомозі, яку попросити у вас друзі. Приділіть увагу казенним паперам. Шкідливих звичок краще позбутися.

Ми забуваємо про свої негаразди, якщо допомагаємо тим, хто поруч із нами. І коли нам важко, дуже добрі ліки - це спілкування з друзями, коханою людиною. Для кожної ромської матері сенс життя - її діти, і їм потрібно приділяти максимум уваги. Тож давайте робити все, що від нас залежить, щоб бути щасливими!

РОМАНИ ЯТ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Євгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романи Ят".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон (03122) 61-39-56.
E-mail: romyag@tn.ua
http://www.romaniyag.uz.ua

Видруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арж. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 1689

ХУДОЖНЯ ГАЛЕРЕЯ. РУБРИКУ ВЕДЕ МИКОЛА БЕССОНОВ

ЛІКАР У ТАБОРІ

У середині XIX сторіччя англійське суспільство повернулося до ромів обличчям. Після століть ексекцій і расистських обмежень почали лунаєти голоси на захист гнаного племені. "Що є суспільство в нашій дні, як не суміш обману і лицедіства?" - писав один шотландський автор. - Подекують, що роми крадуть. Правильно: деякі з них поцупляють курчат, овочі тощо, але хіба порівняти це з пограбуванням вдві і сиріт, крутіством торговців, з обманом, розбосом і убивствами, з неучтвом і розпустаю, які так поширені в білої раси? Чи порівняне все перераховане з невибагливими вадами ромів?."

У Брістолі й інших областях Англії це в тридцять років були засновані комітети з метою сприяння кочовому народові. В них входили вчені, священики, землевласники, які вважали своїм моральним боргом допомогти нездоленим людям. Добровольці наставляли кочівників на придбання професійних навичок, що дають надійний шматок хліба. Поста-

чали дітей іжею й одягом, і влаштовували їх у початкові школи. Життя ромів потроху нормалізувалося. Той, хто хотів перейти на ослисть, робив це, не зустрічаючи особливих перешкод; інші продовжували кочувати, незважаючи на липку павутину поліцейських формальностей.

Художник Вільям Смолл прожив довге життя. Але

свою картину "Добрий самаритянин" написав, коли йому було всього 26. Це полотно можна вважати символом змін XIX сторіччя. Назва картини - посилання до Біблії. А сюжет узятий з життя. Лікар-англієць оглядає хвору ромку, поставивши свій циліндр на землю. Смолл точний у деталях. Нам, звичайно, цікаве зображення намету

англійських ромів, зробленого у формі склепіння (пізніше такі будуть неодноразово сфотографованими). І все-таки головне тут - гуманістичне моральне послання. Освічений чужинець-"гадже" знаходить там, де велить йому бути лікарська етика. Навряд чи бідно одягнений глава сімейства зможе хоч щось заплатити лікарю. Але лікар і не чекає за свій християнський вчинок нагороди.

Вільям Смолл. "Добрий самаритянин", 1869 р., П. м.

РОМАНЕ ЧАЧІПЕ

РОМСЬКІ ПРИКАЗКИ

ривес

Хороша та пісня, біля якої виплачешся.

Чів є чів про кгам, на замактега лес - перла туже про шеиро.

Сонця не забрудниш, навіть якщо кидатимеш у нього глину - бо лиш на твою голову впаде.

Чгунгар лубняке андро ягга, пгенела, гой бршінд дел.

Наплюй пові в очі, скаже - дощ іде.

Со туже родес, ода ту араггеса.

Що шукаєш, то і знайдеш.

Годявер лав мол бутер сар о лове.
Мудре слово цінніше за гроші.

Саве гадже, авка башавас.

Які люди, так і граємо.

Лачі оді гілі, паш саві

Те джанав о чачіпен, сом зорало.

Правду знаєш - силу маєш.

О чачіпен лабарел о ягга.
Правда очі коле.

Те дживес андро веш, ав лачо рувенца; те дживес андро гав, ав лачо манушенца; кай дживега, ав лачго роменца.

Якщо живеш у лісі - добрий будь з вовками; якщо в селі - з людьми; та де б не жив ти - добрий будь із ромами.

О бала туже шай префарбінес, о іло на.

Можеш перефарбувати волосся, та серце не перефарбуєш.

Сако камел те дживел федер, сар дживлас лескоро дад.

Кожен хоче жити краще, ніж жив його батько.

Те на увлягас калі пгув, на увлягас парно маро.

Не було б чорної землі, той не було б і хліба білого.

(Із народної мудрості словацьких ромів)

ПІВРАСА

- Коли ти збираєшся робити уроки? - питає мати.

- Після кіно.

- Після кіно - пізно.

- Мамо, вчиться ніколи не пізно!

◆ ◆ ◆ ◆

- Кана ту кереса е школакі бувті? - пгучел е дай.

- Пала кіно.

- Пала кіно авла вурме (пізно).

- Мамо. Те скільош шага чі авла вурме (пізно)!

◆ ◆ ◆ ◆

- Лойчі, - запитує вчитель, - якщо ти знайшов три гривні в лівій кишеньці штанів і п'ять у правій, - скільки всього матимеш грошей?

- Це будуть те мої штани, - відповів Лойчі.

◆ ◆ ◆ ◆

- Лойчі, - пгучел ле учителюстар, - те араггелан трін гривні анде стунго посоті ла калцаке (холоваке) ай анде чачі посоті панч, - кеті саворо кгетане анде екг авла тут лове?

- Кодо авла на мірле калці (холов), - пгенел о Лойчі.

РОМАНЕ ХАБЕНАТА

СМАЖЕНА ВЕРМІШЕЛЬ
400 г вермішель, 2 бульйонні кубики, вершкове масло, олія, перець, зелень.

Вермішель обсмажити на олії в глибокій чавунній кастрюлі до бронзового кольору, залити гарячою водою, щоб вона покрила вермішель. Тушувати під кришкою 10 хв. 2 бульйонні кубики розчинити в невеликій кількості гарячої води, додати у вермішель і тушувати до готовності. Заправити вершковим маслом, зеленню.

Так можна приготувати рис (на 1 частину рису брати 1,5 частини води).

ПІЙКО ВЕРМІШЕЛЬ
400 г вермішель, 2 зумінаке кубики, гурувняко чіл, олія, піпері, зелені-мата.

Вермішель пекес андре олія андре ховр саструні тигая те петьол сар о бронзово кольоро, зачорес пгбардо (керато) паї, гой те учгарел о вермішель. Пекес тала хіп 10 перці (хв). 2 зумінаке кубики пггарес андро цера пгбардо паї, о вермішель пекес те авел гата. Опрал чорес гурувняко чіл, ай зелені-мата.

Каде шай кіравес е ршкаша (пре екг котор ршкаша шай лес 1,5 котор паї).